

Městská knihovna v Praze

Dlouhý, Široký, Bystrozraký

2. vydání

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Dlouhý, Široký,
Bystrozraký

Vladislav Vančura

Znění tohoto textu vychází z díla [Amazonský proud](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Československý spisovatel v Praze v roce 1959. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Vladislav Vančura: Dlouhý, Široký, Bystrozraký), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 12. 11. 2020.

OBSAH

Cesta do světa	6
I.....	6
II.....	9
III.....	12
IV.....	14
V.....	17
VI.....	21
VII.....	24
VIII.....	27
IX.....	30
X.....	33
Dlouhý, Široký, Bystrozraký	37
F. C. Ball	48

Cesta do světa

I.

Malý chlapec přišel k Vltavě a volal: „Přívoz! Přívoz!“ Ale neveliký hlas přikrylo ticho. Jezero prostoru mezi pohořími nezní leda bouří, ale poutníček byl sám; odpovídalo mu jen ticho.

Jehlance skal, kužel vrchu, ostroh a na východě stála obloučná země. Pět lomů po paterém zastavení vojska je vbito v skálu a ze zlomeného těla vytéká pramen. Silnice ležela na pěti mostech a u každého z nich byly uvázány nákladní lodi.

Hoch na druhém břehu vykřikl, ale jeho hlas spadl doprostřed řeky a potopil se.

Byla druhá neděle červnová a v lomech ani na lodích nikdo nepracoval. Chlapec zarazil konec holi do země a sedl si po žebrácku.

Třináct měsíců byl na cestě a doposud nespal v poli. Báł se. Chlévy plné much byly jeho hospodou a táhlé bučení dobytka rylo mu spánek. Ráno stával u krav a chtělo se mu mléka. Snad mu dal čeledín svůj krajíc a snad ho vyvlékl ze dvora. Pokulháváje, dal se na cestu, aby kradl, žebral a navlékal dny na hůl.

Tulák příliš zelený neobstojí v obci tuláků a neobstojí ani před ženami, nemá-li viditelných ran a je-li bez příběhů. Kdybys šel se vztaženou rukou a kdybys plakal! Ale ty jsi téměř veselý před okny vesnice.

Na rozdíl od tohoto nováčka starý Štěpán pil kořalku a obědval špek; to však je muž, který se vyzná ve věcech svého řemesla, a jeho díkučinění jsou veřejná jako zvon.

Kdysi řekl vysloužilce malému žebrákovi: „Jdi do služby, kluku, malé ryby jsou také ryby, a co máš v kapsách, mohlo být moje.“ Když chvíle ticha opřela radu, hoch se hnul a bylo viděti, jak se motá ve

vojenských kalhotech a že je sláb a malý. Nehledal služby ani nyní, ani kdy předtím, ale jít znamená naději, i šel a došel, sedí na břehu. A křičí na přívoz.

Zatím země se obracela k pondělku a nebe plné stínů a ohně bylo nad ní. Někdo stejně ubohý jako tulák šel po silnici a vstoupil na loď, aby chytal ryby, ale dříve než nasadil prut a hodil vlasec, chlapec na druhém břehu znovu se ozval.

„Počkej chvíličku,“ odpověděl rybář, znamená, že dítě na druhém břehu řeky je přibližně jeho věku. Konečně se přepravil a malý Jeník mohl vstoupiti na loď. Plavili se mlčky, Ervín Weil neměl co říci a malý Jeník držel hubu. Snad byli poněkud zklamáni, neboť žádný z obou se nepodobal tomu, koho čekali. Ervín byl židovský student a ti, které miloval, žili po indiánsku na prériích jeho četby a snění. Žebravé dítě milovalo zemi a nejmladší dceru královskou a mudrce hovořící řečí zvířat.

Když přistáli, Ervín vzal opět rybářský prut, avšak žebrák neodcházel. Poplávek ležel na vodě a nit i dvojí pohled vázal jej na jedno místo. Ticho, jež je vozem a lodí objevitelskou, neslo oba hochy. Setkali se na hvězdě večerní a dali se spolu do řeči. Žid, který znal statečnost a nebezpečí, vzdal čest muži, jdoucímu světem.

„Nemáš nic než hůl,“ řekl student a Jan mu odpovídal, zardívaje se. Nastávala již noc a chlapci doposud prodlévali na silnici.

Zatím starý Weil seděl před domkem s rukama zkříženýma jako kladiva na vývěsním štítě.

Ervín překročil hranici divokých snění a stanul před otcem se schýlenou hlavou. Znal Weila, který ve svých pásmech nedal růsti stromům do výše a velikost drobil na jednotky. Neměl řečí mimo sdělení, a když se ptal, nikdo nevystačil s pravdou.

Starý žid mlčel a Ervín na jeho mlčení odpovídal jen planě. Řekl: „Byli jsme v aleji.“

„Kdo?“

„Já sám,“ odpověděl Ervín.

Jeník se zadíval na židovy vyceněné brýle, a poznáv, že mu nic nedá, měl se k odchodu. Ale kupec ho zadržel a vešel do domu pro skývu chleba. Dával jen tuto almužnu a sám, aby viděl žebráka odcházeti od svých dveří. Měl dobrou vůli s tuláky, a pokud byli v obvodu vsi, myslil na ně.

„Vezmi,“ řekl, podáváje dítěti chléb, a Jeník, jenž se zmýlil v tomto muži, prosil jej o nocleh.

„Ne!“

Weil udeřil rozhodností jako obuškem.

A tak nezbyvalo, než aby se Jeník obrátil do vsi, pospíchal, ale noc šla před ním.

V souostroví světél zářila nejjasněji hospoda.

„Zájezdni hostinec,“ Jeník přečetl nápis a vešel.

Roj hlasů letěl šenkovnou, a když se otevřely dveře, ztichnul nad Jeníkem. Tu žebrák poprosil o nocleh a patnáct chrapounů potěžkalo prosbu jako porotci kladivo vražednickovo.

„Nic!“ řekl soud, ale dříve než padlo toto rozhodnutí, Jeník je znal.

Odulá tvář obrátila se k němu a sprosták ze všech nejposlednější ukázal mu dveře.

Šel. Hospoda zůstala za ním, vesnice na dně noci a Jeník sám.

Cesta, řeka a telegrafní dráty vedou do světa, les ukazuje k nebi. Zemdený a slabý hoch přestával býti tulákem. Sedl si a záhy ležel, hledě přes temnou hlavu sosny na oblohu.

„Jsem maličký jako špalíček, mám divotvorný prsten a můj kůň je zakleté kníže.“

Jasněji a lépe a jasněji než spravedlivý hněv a hvězda svítí pohádky.

Ó, noci! Ó, hvězdo jitřní! Nepomiň a nevzcházej, ať jeden z maličkých štěňátek země dlouho spí!

Minuly čtyři hodiny a již svítalo.

Hospoda splaskla. Lod' obtížená hnusem přistávala k pracujícímu dni. Poslední piják podíval se do jasného okna, vstal a táhl svoje hnáty podél stolů ke dveřím.

Ochrnuté nohy opilci již nesloužily, nicméně chlap dovrávorál až k Jeníkovi a zastavil se nad ním. Toulavé dítě a opilec rozmlouvali s jakousi shovívavostí nuzáků a pacholek nakonec Jana získal, aby ho následoval.

Šli po silničním náspu a vposled zahrnuli na dvorskou cestu.

Hlídač v kožiše, s holí na řemínku mlčel a smál se. Kohout již třikrát kokrhal, děvečky budou vstávat a čeledín zalézá do komory. Vem ho čert!

Zatím Jeník stál na rozpacích. Řad čtyřikrát lomený v pravém úhlu zavíral prostranství nyní mrtvé. Zdálo se mu, že toto jsou základy žalární krychle, veliké, aby vázala brannou moc královskou. Je tu hlídač, který má péči o bohatství, o jaké? Snad zde mají hnízdo vzácných husí, ohnivé koně a hromady bílé mouky.

Jan kradl kůrky a jednou vzal hrneček sádla. Nebylo mu volno před člověkem, který každou noc táhne proti zlodějům, a věděl, že ten, který hlídá, je zlý pes.

Ale nebyl; hlídačský kožich kryl starého zloděje jako kohoutí peří kapouna. Statek byl pánův a v noci jeho.

Již však rostl rachot rána. Pondělí je zlý den, ostrá příd' lodi o šesti palubách, jež ryje čas.

Nevyspalí dělníci šli do polí, vozkové pomalu zapřáhali a koně ještě bez udidel stáli u ojí. Veselost stáda rozděleného na dvojice mizela ze vrat a rázem šesté inženýr Weyr, správce dvora, zůstal sám. Chasník, který se včera opil, spal a jeho spřežení stálo. To byla Jeníkova chvíle. Dal koním obroku a napojil je.

Hlídač mluvil pro něho a správce mu věřil. Malý Jeník byl přijat do služby a setrval v ní tři měsíce.

II.

Ve vsi byli dva kupci, Michael Weil a Josef Jetel. Máš-li v hrsti peníze, nakoupíš dobře u druhého, má vše a v mnoha druzích, avšak Weil

prodává jen věci nejpotřebnější, mouku, sádlo, sůl a bílou kořalku. Hlad otáčí koly jeho mlýnů. V zimě nalehne silnou bouří, a když začne práce, vyje v koruně domu. Michael Weil zná poryvy proudu a měří a počítá. Od čísla k číslu vedou dny a na konci všech se třpytí zlatý poklad. Bude tvůj, Ervíne! Staneš se bohatým a nejbohatším skrze něj!

Kupec, který se zdál nemíti vášní, měl svého syna a nešťastná láska rvala všechny jeho radosti. Kupcova těžká mysl zůstávala nízko a vše, co bylo jeho, tisknul, aby držel. Syn neznal jeho počtu a bál se. Chladná zběsilost otcova nepodobala se lásce, nemluvil se synem ani se ženou, nepil ani nehrál. Tichý a přísný hleděl na syna a dlouhé chvíle padaly jako neštěstí na jeho dům.

„Pojď sem, proč se touláš!“ řekl toho večera, když Ervín se vrátil pozdě od řeky.

Ervín stál a podlaha kuchyně se vzdula pod jeho nohama jako moře.

„Jsi blbý? S kým jsi byl?“

Chlapec rychle Jeníka zradil a opět mlčel.

„Pamatuj, čím jsi,“ řekl starý, a hotov dokonati dobré dílo, vsadil mu plátenickým loktem sedm ran.

Venku již prostor stal se nocí a v ní spáči letěli a stáli jako tělesa nebeská. Ervín vznášel se nad Severní Amerikou, starý trčel na své střeše a paní Weilová opásána tukem zůstávala tam, kde byla, plujíc peřejí peřin.

Její manželství bylo slzavé údolí hluboké dvacet let. Bydlila v něm jako poustevník. Ani zlá, ani laskavá, nemilovala nikoho a naučila se mlčet za rok. Celý den, celý den vykonávala mužovu vůli a to, co kázal, opakovala bez důrazu svému dítěti. Neplakala, ale mokvala slzami, a protože byla tichá, nikdo jí nelitoval.

Jednou řekla o ní děvečka, že je jako Marokánka. A paní Weilová, když druhý den slyšela srovnání, byla potěšená pro tuto podobu, neboť její tvář byla tváří nejmarnější nicotnosti. Čas sněžící dvacet let nalepil se na ni, a byla bílá a měkká jako sněhulák.

Ráno Ervín jedl příliš dlouho svoji snídani a matka, jež se děsila všech nepravidelností, řekla mu:

„Co děláš! Je pozdě a tatínek se za chvíli vrátí!“

Hoch myslil na Jeníka a styděl se.

Přišel za mnou a otec ho vyhnal. Kde spal a co teď dělá?

Když dopil kávu, Ervín zobracel svoje kapsy a shledal třicet krejcarů; dvacet vzal matce z police, a proměnil všechny za korunu, šel hledat žebráka.

Vesnice byla prázdná a kolovrátkář hrál pánu bohu do oken. Dvě baby s nůsemi lezly z jednoho konce vesnice na druhý a před obecním domem se zastavily na čtvercích chodníku jako sedláci při hře v šachy. Děti řvaly, kovárna, jiskříc uvnitř, zevně podobala se pařezu a nade vším věž odpočítávala malátnou hodinu osmou v pondělí ráno.

Ale Jeník ve vsi nebyl.

Obešel ves, Ervín vracel se k mostu a tu potkal panský vůz plný uhlí. Vedle nákladu, lopatu maje na rameni, šel Jeník.

Oba chlapci se smáli a zastavili se. Koruna v Ervínově kapse spadla co nehlouběji a hoch se začervenál.

„Včera jsem dostal,“ řekl.

„Ty?“ odpověděl Jan téměř bez zájmu.

„Náš tatínek je divnej.“

Jeník nerozuměl a chtěl jít za svým povozem.

„Jsem v práci,“ řekl; ale Weil se loudal dál.

„Člověče, potřebuji boty a správce mi je za týden dá. Sbohem, teď se jde skládat!“ dořeknuv to, dal se Jeník do běhu, a teprve když dohonil vůz, zamával lopatou.

Ervínovi se zdálo, že je snadnější dáti Jeníkovi svítilnu než peníz. Rozhodl se, že mu ji dá ještě týž den.

Myslel na Jeníka až do večera. Zůstane-li ve dvoře, řekl si, je hloupý. Kdybych byl sám, šel bych tam, kde jsou zlatá pole a naleziště drahých kamenů.

Snad bych se stal námořníkem.

III.

Pracující dny mají na rubu vyraženou svoji cenu a za šest dní bral Jeník šest korun. Mince s obrazem císaře a nejvyšší moci ležely v jeho dlani na znamení poddanství. Počítal je od soboty do úterka, ale v ten den rozbil džbán a bylo mu jej zaplatiti. Ze šesti zbyly jen tři koruny a Jeníkova šetrnost se sesula do díry v rozpočtu. Koupil si ryby a sýr, a když snědl, šel za Ervínem.

Weilův syn chodil ve středu k rabínovi. Učil se čtvrtý rok německy a dávno špatně mluvil.

Po hodině jeho učitel zavřel německou čítanku. „Jsi pilný,“ řekl.

Ervín se díval na něho s radostí a nevstával. Potom spolu rozmlouvali.

Rabínovy řeči byly plané a on sám byl starý a podivínský.

Tré německých svobodných měst bylo divnou otázkou Ervínovou. „Jak to, jak je to?“ ptával se znovu a znovu. Stařec nikdy neřekl, že neví.

Tuto středu, když domluvili, rabín šel s Ervínem k Weilům a hoch, jist svým učitelem, utekl k řece. Měl prak a na deset kroků stihl jím cíl. Stavěl si za terč láhev, střílel, a dříve než ji rozbil, přišel Jeník.

Slunce zacházelo a nad krajinou stalo se opět ticho. Veliké moře dotknulo se ramenem řeky dětských myslí, jako les se dotýká větví okna samotářova domu. Myšlenka létajíc vznesla se ve velikost světa a odtud zdály se všechny věci snadné.

„Ervíne, mluvíš cizí řeči a rozumíš starému židovi jako starý. Máš prak a já mám svoji hůl,“ pravil Jeník.

„Co zde? Čechy jsou nedobrodružná země, prošel jsem třemi okresy a vím to.“

„V Kostarice je krásné jezero Nicaragua, malpy, druh opic nového světa, ožívují její pralesy a loviště jsou tam volná,“ odpověděl Ervín.

„Kde?“

„Ve Střední Americe, znám její zeměpisnou šířku a délku, počítaje od hlavního poledníku.“

„To je za mořem,“ pravil opět Jeník.

Chlapci umlkli a do kruhu ticha vstoupil Indián.

Nepřisedl k nim, ale stál a jeho obraz rudnul a tměl se proti nebi.

„Náčelník, který vodí statečné muže, je mým přítelem,“ řekl Ervín.

Jeníkův zrak obcházel prázdnotu a ptal se: Kde je?

Konečně se mu zdálo, že vidí lépe než zrakem.

„Nemám na cestu,“ řekl po chvíli.

„Dám ti pět set korun a za rok tisíc!“

„Nech si je,“ odpověděl Jeník a hnul se z místa.

Lež hrubě duní, když padá; chlapci vstali a styděli se.

„Ervíne,“ pravil Jeník na zpáteční cestě, „mohl bych v Kostarice sloužit.“

Ale Ervín nevěděl, jak by si pomohli z úzkých. „Přijdu k vám zítra večer,“ řekl a šel domů.

Za Jeníkem běželo osudné slovo jako kočka. Ohlédl se a spatřil, že vzrostlo v hrbaté stádo. Konečně však rozptýlil pochybnosti a šel před se jako ten, kdo nemluví naplano, řka: „Jsem hotov odejít zítra ráno do cizí země.“

Před dvorem potkal Františka Mesteka a ptal se, co je nového.

„Nic,“ odpověděl František, „koupal jsem se.“

Chasník měl mokré vlasy a leskl se jako ryba. Byl to dvorský čeledín, týž, který před desíti dny přivedl Jeníka do dvora. Dobrý dělník a zlý opilec, co vydělal, propil a nosil stále tytéž hadry. Dvacet tři léta složila se v něm jako výpravy v hrdinný zpěv, byl silný, dobří koně chodili před ním a jejich brázda bývala nejhlubší.

Jednou, dříve než hudebníci sáhli na své nástroje, přišel k muzice opilý. Holky stály na síni a před hospodou. Vynesl jim pivo, smál se a pily s ním, ale ta, která ho měla ráda, se rozhněvala.

Mestek byl hloupý, a protože byl i pyšný, vzal ji kolem pasu a dostal políček. Tu utekl do šenkovny a hryzl sklenici znovu plnou, až si zkrvavil hubu. Vedl si jako blázen, pořezal si ústa i tvář, a přece zůstal.

Dnes na dvoře seděl harmonikář, pohnul měchem, harmonika vydala vzdech jako čeledník, jenž se probouzí, a radost váhavými kroky přešla dvůr.

Plavovlasé děvče se smálo a jiné a opět jiné smálo se s ním. Nyní prudce vybuchla písnička:

*Sloužila děvečka u polesného,
nechtěla jísti chleba černého.*

Jeník s Františkem vstoupili do vrat a dál šli po písničce jako po mostě.

Ostrým výskotem a táhlým zvukem smutku chvěje se vzduch a padá do křídel Jeníkova snění. František zpívá a Jeník hledí do výhně síly, jež srší.

Svět je tajemný, jeho pralesy jsou hluboké, na pláních stepí a pouští řvou dravá zvířata. Ale kdybys ty šel s námi, Františku, nebál bych se!

Víc a víc rostlo Jeníkovo odhodlání a prostor stáje chvěl se zvukem naděje.

Když šel Mestek spat, zeptal se Jeníka, je-li vzhůru.

„Čekám na tebe,“ odpověděl, „Ervín Weil a já odjedeme do Kostariky, pojď s námi!“

Kůň hlasitě vydechl a Mestek mlčel.

„Pojď s námi!“

Ale František trval v zarytosti a nevěře. Třetí vybidnutí podobalo se pláči a velký čeledín, slyše je, vstal.

„To víš, že půjdu, to víš, že jo!“ řekl chlapci.

Dvě barvy, modrá malého Jeníka a rudá barva Mestekova, se mísily a temněly zároveň s nocí.

IV.

Strmé topoly stojí nad krajskou silnicí, je časně ráno a vzpínají se jako sochy svobody. Výš a výš, dál a dál. Tenhle kout země není vesmír.

Po niti dojdeš a doptáš se klubka, vstaň, jdi silnicí, jdi přes sedm řek a sedm pohoří a snad dojdeš ke skleněné hoře, k chýši čarodějníkové a do soudružské země bez krále, bez peněz a bez zlodějů.

Bylo půl čtvrté ráno. Jeník maje uzlíček na lokti a hůl v ruce, čekal na rozcestí, avšak Ervín ani František nepřicházeli a rozhodnutí se kymácelo jako loď na kotvách.

Ano či ne?

Tu vyšel Ervín. Neotálel ze strachu, ani se neopozdil vlastní vinou. Nespál již od půlnoci. Světnice byla šerá, nábytek civěl na svých místech a hodiny se zdi zvolna jej počítaly. „Jdou dnem i nocí jako orloj světa,“ myslil si Ervín, „ale před otcem vlekly se po svých číslech a spěchaly, když zde nebyl.“

Jedna – dvě – tři – čtyři. První. Druhá hodina s půlnoci. Její hlas zastřel prázdnotu a starý Weil procitl.

Poslouchal a čas dotýkal se rozeklaným hrotem syna i otce.

Kupec vstal ze svého lože a šel ke dveřím.

Nikde nic není, nepohoda leží na tváři světnice, nic víc, nic nového, jen strnulý škleb Weilova domu.

Ervín se natáhl jako mrtvý.

Když starý žid zkoušel zámek, našel dveře otevřeny a zděsil se. Rozsvítil, prohledal všechno a znovu otočil klíčem na dva západy. Ale ani potom neusínal.

Bylo půl čtvrté a tehdy Ervín nemohl déle čekat. Snad spí, řekl si, snad mne chytne, ale nebojím se, nesmím se bát, neboť hledám nebezpečí v cizích zemích.

Potom vstal, oblékl se a otevřel dveře. Vyšel do síně, kde ležely jeho věci, ale nevzal jich, nevzal nic než padesát svých korun a Browningovu opakovací pistoli. Chtěl býti chudý a chtěl býti statečný.

Vyšel.

Vesnice seděla jako starci kolem ohně, ale očekávaný pocit lítosti ho nepřepadl.

Když se chlapci setkali, podali si ruce. Weil měl naspěch, ale Jeník ještě věřil, že přijde František.

Od východu na západ letí čas mimo vše, teď vstane Ervínova matka a Jeníkův šafář vejde do stáje. Budou vás hledati a padnou na vás, dříve než jste vyšli. Nuže rychle jděte a neohlížejte se nazpátek!

„František asi zaspal,“ řekl Jeník, „ale pojedete železnicí a najde nás v Praze. Již pojďme.“

Silnice vesele zněla a děti byly dobré mysli. V osm hodin rozlomily chléb a jedly.

Brzy nová krajina nalehla na jejich zrak. Minuli okresní město a úzké údolí bylo za nimi. Nyní širá pole se otvírala po obou březích.

Prostor hučel kolem nich. Kdo vejde s ním v zápas a kdo jej přemůže? Ervín nebyl tázán, avšak odpověděl:

„Nevím, co udělám.“

„Kdy?“

„Dnes v noci, Jeníku.“

„Dnes v noci a zítra se nezastavíme, protože František na nás čeká.“
Šli a šli.

Automobil zařval za nimi a zjevil se černý, skrčený a rychlý jako ďábel. „Stroj je pánem světa,“ řekl Ervín, vzpomínaje na svoji knihu.

Cesty zvolna ubývalo; šli dál, šli osm hodin a zemdleli, avšak Jeník naléhal, aby spěchali.

„Musíme jít,“ opakoval a šel za soudruhem, jako by hnal osla na most. Potkali řezníka a řezník se jich ptal, kam jdou.

Jeník chtěl říci, že cestují do Ameriky, ale Weil ho předešel, řka:

„Jdeme do Prahy.“

„Za patnáct hodin jste tam,“ řekl muž a brzy byl před oběma chlapci.

Následovali ho, činíce totéž co on; šel na pěšinu, i brali se za ním až ke vsi.

Co teď?

Horečka vešla do chlapců jako zlý duch a Ervín se neudržel v červeném sedle.

Zlé kouty našeho stavení, obklopte mne, jsem slabý a nikam nedojdu, myslil si, řka Janovi:

„Vraťme se!“

Pobytv jediný den na cestě, již se zdviháš pryč a rušíš smlouvy? Ervíne, kdo jsi?

Nevím, nemohu jít. Jsem malý Ervín, žák gymnasia a utekl jsem z domu.

Jan řekl:

„Můj Ervíne, sedni si a počkej malou chvíli na mne, přinesu ti kořalku.“

Nemocný chlapec zůstal sám a ježatá strašidla se mu smála:

Vidíš, ty kluku, vidíš, co to je cesta do světa!

Jeník, vrátiv se, dal mu pít. Když nemocný vyprázdnil láhev, nepovstal.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale Ervín Weil se neozýval.

Pomysliv na smrt, Jeník jal se křičeti na pole i lesy.

A tehdy dva chlapi, kteří se loudali ke vsi, slyšeli jeho volání a přišli k nim.

„Vy jste utekli,“ řekl starší z obou mužů.

„Ano.“

„A tenhle chlapec je opilý!“

„Ano.“

„No počkej, to bude výprask!“

„To je vše!“ myslil si Jan, pomáhaje nésti bezvládné tělo. Jsem nešťastný a bídný člověk.

V.

Weil, tupý moula, jehož trávení je poněkud porušeno, vstává o šesté hodině ranní. Obuje střevíce na křivé nohy, leze ven a omakává

prostřený stůl. Je den jako jiné dny; jez a nasycen jdi po svém. Weil zavřel nečistou hubu a chtěl vyjít.

„Kde je Ervín?“ ptal se.

„Neviděla jsem ho,“ odpověděla matka.

Weilova tvář se zkrivila hnutím divoké lásky jako dlaň, jež se zavírá.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale chlapcovo lože bylo prázdné, nebyl v otcovském domě a v tu dobu již nebyl ani ve vsi.

Na stole, tam, kde nikdy nic nebylo mimo knihu v kožené vazbě, leží nyní plno věcí. Jsou to Ervínovy šaty, něco drobných peněz, řetízek k hodinkám, jež kdysi dostal od otce, a je tu bílý lístek přibitý nožem. Starý Weil jej vzal a četl:

Odcházím z domova o své vůli. Prosím vás, nehledejte mne, snad se někdy vrátím sám.

E. W.

Čtyři těžké stěny zůstaly stát, ale strop se vznesl vzhůru a z brlohu kupcova zjevně vedla cesta do širého světa. Na dně zřícené kobky, tuze sám, seděl starý Weil a plakal. Vřeštivá opičí bolest dmula mu zvrhlé srdce: Miloval jsem tě, Ervíne, jako sebe samého!

Pravíš, že tvůj syn byl špatný, byl, neboť synovská láska, neboť rodina je podvod oslovských kazatelů.

Kdyby byl tvůj, podobal by se nestvůrnému zmetku, byl by křivý po způsobu horské kleči a lítý tvými chtíči a nesvobodný a sprostý. Jsi sám, ale Ervín má statisíce bratří. Svět je plný shody a ty o ničem nevíš!

V sedm hodin roleta na krámských dveřích byla stažena jako jazyk vypláznutý na svět. Weilovi bylo již všechno jedno a stará paní byla příliš polekána, než aby myslila na věci denní potřeby.

Ervín utekl z domu!

Nuže dobrá, přeji mu, aby se nevrátil!

Těmi slovy odpovídali lidé nešťastnému židovi, nikdo nepovažoval věc za velikou a mnozí se smáli, vidouce otce tak zmámena.

K desáté hodině správce Weyr posílal Jeníka na poštovní úřad, dnes místo něho šel František. Jda mimo Weilův dům, viděl krám doposud zavřený a zastavil se před ním. Dvě ženské mluvily o Ervínovi a Mestek se dověděl, že Ervín Weil utekl dnes v noci a starý žid že blázní.

Mestek viděl jen věci jasně ozářené a nedohadoval se nikdy ničeho. Včera Jeník nepřišel do stáje spat a dnes nebyl k nalezení, ale František se divil s ostatními, že tu není, nevzpomenuv na Jeníkovy řeči ani na svůj slib. Když uslyšel novinu o Ervínovi, vzešlo mu světlo v temné hlavě a pravda drala se na povrch jako kozlí rohy. Jal se tlouci na okenní rám a volal Weila.

„Pane,“ řekl bledé tváři, jež plynula v otevřeném okně, „pane, vím, že Ervín Weil odešel s naším Jeníkem do Ameriky!“

„Co?“ vydechl Weil.

„Vím to, protože jsem měl jít s nimi,“ pravil Mestek.

Weilův obličej se zastavil a oči za brýlemi se nabily starým pohledem, zatím co ústa žvýkala žvanec slov. Weil, ztracený a opět se nalezší v této chvíli, popadl Mesteka za kabát, a cloumaje jím, řval: „Co o něm víš, co o něm víš?“

František se chtěl bránit, ale jeho síla byla příliš veliká. Rána dopadla rychleji, než odpovídá ozvěna, hýkajíc zpět k tobě pozdravení, které voláš.

Kupec nevstával a paní Weilová, vidouc toho dne manžela dvakrát poražena, podsunula polštář pod jeho hlavu, dojata podstatně méně.

Ale venku jako světlo a jako světlo rychle letěla zvěst o Mestekově činu. Starý Weil již dávno seděl a psal na telegrafní blanket: „Zadržte na severním nádraží dva hochy,“ ale baby ryčnější archandělských trub při posledním soudu obracely ve své řeči Weilovo tělo, hledající hnusná znamení, jako kdyby toto prase bylo již mrtvé.

Z poštovního úřadu Weil spěchal na četnickou stanici, a zatím co nebyl doma, navštívil ho starý rabín. Paní Weilová ukázala rabínovi Ervínův lístek, pohlížeje k němu jako krysa z vraku.

„Paní,“ pravil kněz, „když mi bylo pětadvacet let, utekl jsem jako Ervín. Víím, proč chlapci odcházejí z domu, a nedívím se. Co chcete? Několik zděšenců nepřivodí zkázu světa. Ano, milá paní, naše králičí ctnosti smrdí od dob Velké revoluce francouzské; jsem věru rád, že Ervín vystrčil hlavu do větru.“

Kupcova žena nemohla nic odpovědět, nicméně ji křivolaký soud rabínův rozveselil.

„Muž je zoufalý,“ řekla, a vzpomínajíc Mestekovy rány, obšírně vypravovala celou příhodu.

Tu vešel Weil a žena po způsobu kejklířů obrátila na dlani, mluvíc dále o svých starostech.

„Weile,“ řekl rabín, „až se Ervín vrátí, netluc ho, ani ho netrestej!“

„Vím, co mám dělat,“ odpověděl kupec.

„Napomenu tě veřejně a učiním, co mohu, abys netýral vlastního syna.“

Až dodnes oba mužové uhýbali navzájem před sebou, jako činí zhola prospěchářští spojenci v zájmu užitečné nepravdy. Ale tento spor, jitře stará nepřátelství, hnal je proti sobě. Stáli tváří v tvář a mezi nimi v prostoru zdělil lokte tetelil se anděl pokoje, jenž klade bambulatý prst na ústa. Weilova sedmihranná boule přetekla kapičkou krevního séra a zhmožděný zápasník, opětně hotový k boji za práva otcovská, podobal se hrdinnému pluku, jenž kdysi bránil palác Assecurazioni generali.

„Michaeli! Rabíne!“ řekla paní Weilová, „sedněte si.“ Posadili se a po žerdi ticha vyšplhala se pitvorná směšnost, svítíc zadkem.

Kupcova vážnost byla ztracena.

Napřed František Mestek a za ním všichni lidé dobré vůle Weila ostouzeli.

Vítr smíchu a vítr hněvu vál po vsi, ale bylo příliš záhy odsouditi žida na lucernu, a bylo příliš pozdě utlouci lichváře v shluku lidu.

VI.

V noci ve snách byl Jeník čelem stroje, jenž se řítíl strašnou rychlostí; vrazili do krajiny a pralesy a širé stepi svištěly mimo ně. Daleko na obzoru zjevila se mu lysá hora a na jejím vrcholu stál strom.

Hej rup! Hej rup! Hej rup!

Stomílová kola bořila prostor a mlela výšinu a padala shůry dolů, zděsivši havrana, jenž vzlétl krákaje.

Bylo časně jitro, v jilmu zpíval kos a západní vítr hnal mračna od mořského pobřeží nad českou zem. Začíná druhý den cesty, vstávejte, soudruzi, je čas jít, již vyšlo slunce.

Ale deštivý den nepočíná se čepobitím, ani se neozývá hlásnicí, ani nehouká sirénou tovární. Je svatoušský a místo bystrého proudu mrholí svoje nic jako alkoholičtí tátové požehnání.

Prvý procitl opět Jeník a setřásl bystré sny jako poutník prach silnice. Poznal, že spali v hasičské kolně, že dveře jsou zavřeny, a rozpomenul se na starostu, jenž je sem vedl a zamkl. Vzbudil Ervína a Ervín vstal ze smrduté louže.

„Utecme znovu,“ řekl Jeník.

Avšak Weil byl nemocný a plakal. „Nemohu,“ pravil vzlykaje, „chci se vrátit.“

Nebylo snadno prolézt vikýřem a zevně urazit zámek, věc byla brzy hotova a Jeník otevřel dveře dokořán. Šedivý den vstoupil do haluzny jako žalářík a Ervín se obrátil a plakal.

Po snídani opřel si poděluský starosta prašticí hřbet o pec a vypravoval ženě o chlapcích, které zavřel.

„Jeden je žid a je to syn kupce z Cholína, druhý je kluk z nalezince.“

„Tak?“

„Zajisté!“

Selka byla nesvá, a když první občan z Podělus vyjevil všechnu moudrost, řka: „Dal jsem tu věc četníkům!“ utřela si soucitnou slinu, kterou zpěnil chřtán plný vzdechů.

Řinče ouřadem jako skopec něžnou rolničkou, běžel starosta ze statku přes ves k hasičské kolně.

„Tak co?“ řekl, ale již viděl vrata dokořán otevřena a zámek ve dví. Udeřil Jeníka do tváře, a když se hoch nehýbal, udeřil znovu.

„Zloději!“ vzkřikl Jeník, nevěda, co říká. Starosta tasil hůl a Jeník utekl. Ale když chrapoun odtáhl, vrátil se k Ervínovi a čekal, až znovu usne.

Po starostovi přišel strážmistr. Dvojklnný chvost lezl mu z nosu a černě řval, překřikuje vše, co v jeho tváři nebylo opičího. Vedle boulovité palice leskl se bodák a zpod vousů šplíchala slova jako sirné zřídlo:

„Telegrafoval jsem tvému otci.“

Ervín rozuměl jen stěží, ale bylo tomu tak.

Zatím co chlapci včera usínali, letěla četníková zpráva všemi stanicemi, volajíc rázy elektromagnetického kladívka: Cholín! Cholín!

Správce pošty v Ervínově vesnici vstal od večere, aby přijal telegram:

„Ervín Weil, žák gymnasia, příslušný do Cholína, a Jan Kylich byli zadrženi v Podělusích.“

Zpráva vylezla z přístroje a svinula se, budíc lítost. „Děti mají pravdu,“ myslil si starý pán, „dal bych osmou hodnostní třídu za dva roky prázdnin nebo za léto v chaloupce strýce Toma.“

Potom dvakrát přepsal znaky depeše, aby jednu poslal Weilovi a druhou podle úmluvy rabínu Löwymu.

Zvěděv, oč jde, rabín zjednal povoz na zítřek ráno a šel ke kupci.

„Weile,“ řekl, „prý už víš, kde je váš syn.“

„Ano!“

„Nuže, pojedíš asi za ním a tu tě prosím, abych mohl jeti s tebou.“

Starý kupec byl srozuměn.

„Dobrá, vyjedeme zítra o čtvrté hodině ranní.“

Noc v Cholíně jakžtakž minula a oba mužové byli připraveni na cestu, vozka nikoliv.

Konečně o půl páté vyjeli.

Od východu na západ letěl čas a nepřemožitelný prostor fičel jim vstříc jako severák.

Minuli již Kozlice, Vodslavy a Suchý Dvůr.

Rabín se díval na ryzáka; když zavlála hřívá na jeho šíji, když se znal, a klada opatrně nohy, bral se krokem, podivínský žid stával se laskavým jako pasák koní.

Weil hnětl slova, jež chtěl říci synovi, a kočí myslil na svoji ženu.

Již dojeli tam, kde cesta k Podělusům křižuje silnici, a vozík sjel dolů, zdvihaje prach.

V tu dobu rozkročený strážmistr vyslychal Jeníka.

„Možná, že jo, možná, že ne!“ odpovídal tulák náhle tvrdošíjný a hněv práva houstnul nad ním, hotov jati jej a přiděliti mu řádného otce a matku a domovskou obec.

„Ervíne! Jeníčku!“ vzkřikl Löwy, dříve než slezl z vozu. Spěchal k nim, a cítě, že jsou smutni, smál se, aby je rozveselil.

Starý Weil vzal Ervína za rameno, a přemáhaje se seč byl, řekl mu:

„Vylez na vůz!“

Potom se obrátil k strážmistrovi. Kupec chtěl odjeti co nejdříve, ale četník mínil, že je nutno vyhledati starostu a nahraditi rozbitý zámek.

„A dále, co se stane s Kylichem?“

„Neznám jeho příbuzných,“ odpověděl Weil, „a bude mi lhostejno, kde je, nezůstane-li v Cholíně.“

Věc rozhodl starosta, který radil, aby Jan Kylich byl poslán k okresnímu soudci, protože nemá stálého bydliště a protože ne navštěvuje povinného vyučování.

Rabín Löwy mlčky poslouchal a byl zděšen; chtěl říci osvobozující slovo, ale není ho v naší mateřštině.

Když se oslí hlavy poradily, řekl, zvýšiv hlas: „Vezmu si Jeníka, bude chodit do školy a ve svůj čas dám ho na řemeslo. Dosti. Kdo mi chce bránit v této věci?“

VII.

Minul rok a tři měsíce. Praha plná záře navečer vzala do náruče všechny malé studenty a učedníky, kteří poprvé se blížili velkému divadlu, zoologické zahradě a hřištím na Bílé hoře.

Nádherné skříně žhnuly a žebráci na kolenou jako trus společnosti poskvřňovali krásu hlavní třídy po celé její délce až k nábřeží.

Byla sobota a Ervín s malým Jeníkem sešli se dnes poprvé.

Již minul týden od té chvíle, kdy starý Löwy se rozloučil s Jeníkem a řekl mu, že na něho čeká Weil v Praze na nádraží. „Jdi, chovej se dobře a někdy mi piš,“ dodal, a políbiv ho, prohlížel si dál starý časopis z roku 1888.

Ani Jeník tehdy neplakal, ale po čertech málo byl vesel.

V Praze, spatřiv Ervína, hnal se k němu, šťastný, že tento vzdělanec, který ve víru směrů a ve vánici hlasů pevně stojí, jest týž Ervín, jako byl.

Poponášeli vojenský kufřík, a stavíce jej, vypravovali si krásná poselství. Před hotelem Gent si umluvili schůzku a Jeník zmizel ve vratech jako myš v lapáku.

Celý týden se neviděli, až opět dnes.

„Jak se máš?“ ptal se Weil a učedník vypravoval:

„Když jsem přišel, vyptávali se mne chvíli co a jak. Víš, rabín poslal psaní paní Bondyové, a proto mne starý vzal do učení. Řekl jsem, že je to moje teta, a když byl šéf z toho blbej, odvedl mne do kuchyně ke kuchařům a povídá: ‚Ať mi neroztlučeš nádobí!‘ Potom mi dal kuchař prát zeleninu. Víc jsem nedělal. Ráno vstávám v pět hodin, umyji kuchyni, drhnu struhadla a měděné hrnce a tak se flákám. U nás je deset ženských, jedna nedělá nic, než že vaří kávu, dvě jsou mladé holky a jedna je hospodyně, ta pije víno a je pořád veselá.“

Město tu a tam vybuchovalo hlomozem a chvělo se silou zástupu jako paluba plující lodi. Jeník přestával v řeči, aby se díval, a jeho pohled proměňoval olezlá nároží v čiré a skvoucí hrany paláců,

padělaná sloupoví vznášela se vzhůru jako háj cedrů a lampy svítily krásněji než hvězdy.

Ervín věděl, že tímto řečištěm teče zlý proud, ale dnes zdálo se mu, že je milostný večer.

„Spím s druhým učedníkem a vedle nás v pokoji spí hospodyně.“

Zatím chlapci došli na most a zastavili se. Dole plynula řeka se všemi odrazy města, nahnuli se přes zábradlí a plivali dolů, sledující slinu, jež se třepala nad hlubinou jako dušička.

„Ervíne,“ řekl kuchař, „pamatuješ se, co říkal rabín, když nás vezli z Poděls?“

„Nemysli na to!“

Weil se styděl říci: „Nemysli na cestu do světa,“ neboť jakkoliv zmoudřel a poznal, že nic nelze dobýti láskou a všeho silou, přece nemohl setrvati bez naděje.

Tehdy, když se vraceli z první cesty, rabín je vzal za ruku a řekl jim: „Chlapci, chtěli jste jít do Kostariky. Ale kde máte česko-španělský slovník, abyste se domluvili? Co byste si počali bez stanu a bez kulovnice? Nevzali jste s sebou zhola nic; nemáte ani dalekohledu! Proč jste se nenaučili vrhati laso, oddělovati žírný kus od stáda, popojížděti proti divokému gnu a rýžovati zlato z nízkých vod?“

Vzpomínaje na to, Ervín, skloněn nad řekou, pravil Jeníkovi: „Myslím, že nikdy neuvidíme Ameriky ani širého moře.“

„Až se vyučím, půjdu na loď za kuchaře a budu jezdit po všech mořích,“ odpověděl Jeník.

„Já budu učitelem zeměpisu,“ pravil Weil a nesnadné plavby znovu zdály se mu možnými jako nad knihou velikého Vernea. „Budu na tvé lodi s výpravou a přistaneme spolu k ostrovům.“

Zlezli horu strmé víry a hleděli do otevřeného světa. Na okrajích moří svítila rudá města, na rozpoutaných vodách Mississippi zmítal se vrak trosečníků a ledová hora, průzračná jako křišťálový zámek, stála nad Amerikou; byl to Mount Everest, místo pokoje, nejvyšší konec světa.

Hle, vidíš buvola uhánět před strojem pacifické dráhy, již je mu v patách a nejkrásnější zvíře bude rozdrceno.

Vidíš v hlubinách moře hýbati se potápěče, lovce perel?

Vstaň a neotálej, přispěj jim všem!

Kdyby skutečnost odpovídala lidem, na mostě a ulici, kterou dvě děti se vracely domů, rostly by olivové palmy a chlebovníky by strášaly svoje plody do klína žebráků.

Ale věci jsou dány a všechna pravda plyne z nich a z pořádku věcí, jenž brzy bude jiný. Potom se zvrátí pravda, pruhovaná stíny jako tygřice, a vzejde nová.

Bylo osm hodin, čas, aby se Jeník vrátil pustnouchými ulicemi do Gentu a Ervín do Řeznické ulice k paní Hubáčkové.

Rozešli se málem šťastni. Ervín otevřel doma knihu a četl si cestopis tak řečený Mandevilla, zatím co učedník již převléknutý rozbíjel vejce o kraje hrnce, pečlivě odděluje bílek od žloutku.

Druhý den byla neděle a kuchařka vycházela. V Gentu měli kabalet a v neděli, stůj co stůj, stloukala se dvě představení. Odpolední kočičina byla o něco málo lacinější; přicházeli příručí a děvčata z obchodů a nikdo neobjednával jídla. Velká plotna v kuchyni byla studená, jen na plynových kamnech kypěl hrnec kávy. Mladší kuchař měl vařit, ale nestaral se o nic. Stál s myčkami v komoře a něco jim vypravoval. Jeník uvařil kávu sám, a byla dobrá.

Tehdy poprvé se mu naskytla příležitost jíti mezi hrou za jeviště a viděti herce a co více, viděti otvorem, který někdo příliš chtivý vyřezal v oponě, kterak dvojice milenců a mladé holky pijí jeho kávu. Řekl si, že kuchařina je správné řemeslo.

Zajisté, již bílá čepice, kazajka a dlouhá zástěra těšily srdce. Často chodil po budově jen proto, aby lidem ukázal bělost svého řemesla a velikou radost nad vším světem. Malý Jeník byl šťasten.

Nohy zdrané tuláctvím odpočívaly u ohně, na rukou se zhojily rány nádeničiny, ale Jeníkova mysl, jakož byla, zůstávala i v tomto pelechu soudružská.

VIII.

Ve starých hospodách dají pocestnému jísti u svého stolu, domácí psi sednou si k jeho nohám a paní hostinská vyptá se na všechny podrobnosti cesty. Zaplativ svůj řád, pocestný se rozloučí se všemi a jde svojí cestou.

Jeník znal tyto dobré hospody a pak krčmy, kde se hýří a kde nedostaneš polévky ani za dvacet krejcarů. Srovnáváje tyto hospody se svým hotelem, řekl si, že Gent je veliká krčma.

Sedm poschodí stálo nad sklepy plnými vína a kořalek a proud alkoholu stoupal potrubím po celém domě. Z podzemí do bílého dne zněly housle, třesk a řezavý jekot. V jídelnách pobudové dávno nasycení žrali krvavá masa a muzika splachovala jim sousto uvíznuvší v hltanu. Gent končil svoje noci v tratolišti špíny, upadnuv na nečisté lože jako děvka.

To byl Jeníkův dům.

Dírou vytahovadla, plynoucího bez zastavení jako kyvadlo, šlehalý hudby z dolních síní a Jeník, klada do výtahu hotová jídla, slyšel je jako výkřik, dunící z noci až do dne. Jeho řemeslo nebylo tak bílé, jako se zdálo na počátku, a malý Jeník skrze povrch věcí pronikal k strašné skutečnosti a k ohyzdným tvarům hotelu Gent. Žebrácké chrchly na podlahách pastoušek, rvačky mrzáků a selská hrubost Jeníka nezhýčkaly, ale vida umrlčí tvář hotelu, bál se.

Probůh! Muž, který pět dnů hýřil v Gentu, zastřelil se včera, když před jeho dveřmi stála policejní stráž. Byl to zloděj a ukradl magdeburské organizaci lučebnické dvě stě tisíc.

Kdyby Jeník v šestnácti letech nebyl mužem, nikdy by byl nevyšel z této stoky. Ale Jeník věděl, že není doma tam, kde spí. Byl žebrákem, slouhou a nyní učedníkem; dával pánovi, co bylo jeho, a nepřijal nic mimo jídla. „Dobrá,“ řekl si, „scípnete na svoji příjici; jsem zdrav a nechci se vyučit vašim neřestem; nebudu kuchařem, ale vyjdu z Gentu, jako jsem vyšel stokrát z hospod a jako jsme naposled vyšli z Cholína.“

Tehdy se Jeník učil třetí rok a Ervín chodil do oktávy. Milovali se. Weil dával učedníkovi knihy, ale ten četl jen málo. Psané příběhy se mu zdály potrhle i všední. Svět bez kouzla, bez statečnosti a bez prostoty nejmladšího syna, co jest? Řeč básníků je řečí světa a zrudnosti pohlaví, opilé stavy, strach vykloubené duše a svatba s děvčetem nic nejsou. Ve všech vypravováních rozlišoval jako v pohádkách dobré a zlé, ano a nikoliv a stál v úseku těchto dvou slov jako zápasník.

Třetího léta František Mestek byl povolán k svému pluku do Prahy na vojenské cvičení. Obléknuv stejnokroj a desátnickou hodnost, stal se rozpačitým. Vojenská služba podobala se spíše prťacině než dílu, a Mestek ležel ladem a v hospodách.

Když neměl peněz ani úvěru, vzpomněl si na Jeníka a šel za ním. Záhy byl v Hybernské ulici, a protože stál nad hotelem zlatý nápis, nezeptal se nikoho a vešel dovnitř.

Ale je to Gent, který vstoupí na Františka a poznamená ho morovým znamením!

„Jendo!“ vykřikl na kuchaře. Jeník se obrátil od výhně, a poznav Františka, políbil ho. Rozpálený láskou a šťastný, zavedl vojáka do prádelny a sám se ztratil na chvíli, aby vzal v chladírně kus teletiny. Dříve než se František nadál, nesl mu řízek, smažený na vroucím loji.

„Je dobrý,“ řekl František, „ale ty jsi vyrostl sotva o dvě pěsti!“

Mestek nezůstal v Gentu dlouho; odcházeje požádal Jeníka o dva zlaté.

„Můžeš?“

„Mohu,“ odpověděl Jan.

Třetí den přinesl František svůj dluh a tehdy pobyl s Jeníkem až do večera. Šéf byl v lázních, první kuchař spal a tu Mestek mohl se rozložit u kamen a cpáti se a tlachati se ženskými. Dali Františkovi i vína a dívali se, jak je zhluboka pije.

„Půjdu ven,“ řekla myčka nádobí a voják vstal, aby šel za ní.

Na konci chodby svítily žárovky a Mestek viděl svoji holku, že stojí uprostřed a že se směje. Dvěma rázy vypínače jako dvěma slovy zaklení stalo se šero a noc.

„Kde jsi?“

Horký van a svist divosti letěl chodbou. Padl na ni, drásaje jí břicho a hněta její prsy. Vzal ji a nesl a udeřil s ní na srovnané pytle. Lámal holce hřbet a pronikl ji jako kyjem.

Když vstali, políbila ho, a rozsvítivši, řekla mu:

„Jdi a umyj se.“

Ale Mestek se smál.

„Proč? Voblíkní se a půjdem spolu ven.“

Za tři neděle František přišel k Jeníkovi a ukázal mu na pyji vřed. Jeník nedovedl poradit, šli tedy za Ervínem. „Jsou dva druhy vředů,“ pravil student, „syfilitické a měkké, ale já je nerozeznám, jdi k lékaři.“

Ervín měl tři zlaté a Jeník jeden zlatý. Dali mu je a čekali před lékařovým domem, až se vrátí. Mestek zlézal poschodí, a klada nohy na stupně schodiště, počítal: ano – ne, ano – ne, jsem nemocen nebo zdravý? Nebál se svého vředu, ale strašného jména nemoci. V posledním období, řekl Ervín, syfilitikovo tělo se rozpadává a nakonec nemocný míjí se rozumem.

Když vstoupil do lékařovy světnice, muž s kouzelnickou tváří ptal se ho, jak se jmenuje.

Ale František odpověděl, že je nemocen. Klada důraz na otázky a prst na čelo a neposlouchaje odpovědí, tatrman, který se považoval za kněze Řádu Přibývajícího Zdraví, byl by rozmlouval za deset zlatých, ale František měl jen čtyři a včas ukázal svůj vřed.

„Je nutno vykonati krevní zkoušku Wassermannovu. Nezapýváte se touto věcí, pane, ostatně jste voják a plukovní lékař vás může odkázati do nemocnice,“ odpověděl doktor, skončiv vyšetřování.

Dole František ukázal přátelům lístek k vojenskému lékaři. Ervín a Jeník četli jej znovu a znovu:

„Lues?“

Nerozuměli tomuto slovu a nazvali lékaře blbcem.

Neštěstí, jež se tolikrát rozpřahovalo, neudeřilo zprudka, ale sesypalo se. Druhý den Mestek ocitl se ve vojenské nemocnici a polhavně nemocní, jimž se ironickou výsadou dostalo dobré mysli, vypravovali mu o „koleji“ a o syfilis. František poslouchal a s náhle procitnuvším zoufalstvím pohleděl na mřížová okna. „Uteku,“ myslil si. Ale tu strach smýkl jím dolů a v temné propasti zjevila se mu příjčná smrt: Vichřice pohybovala cáry masa, jež odděleny od kostí padaly na zem. A tam, kde příšera měla pohlaví, děsná spirochaeta pallida jako drak o tisíci hlavách dštěla zkázu a zmar na město, v němž František poznal Gent.

Oslněn šílenstvím, tento muž, jehož hrou byly pračka, svár a zbojnictví, byl by se usmrtil, ale nová naděje přepadla ho ještě tehdy, když rameno lampy nad jeho hlavou se proměnilo ve tvar šibenice. Dočkal se čtvrtého dne a tu přišel lékař, aby napsal do statusu Františka Mesteka:

„W. r. + + + + +.“

Nemocnice podobala se vlaku, jenž uhání ke konci světa. Ale řečiště hrůzy nebylo přece tak hluboké. V roztoku dní černá bolest padala ke dnu a František opět pil čiré víno. Vřed se zhojil a Mestekovo tělo bylo zase čisté. Navzdory lékařům? Nikoliv! Podle předpovědi. Ale Mestek neznal jiné vědy než nauku síly. Vyšed ze špitálu, hýřil a jediná noc zasula rozšklebenou díru, jež příliš podobala se hrobu.

Druhý den vyhledal Ervína, a vesele mu vypravuje a směje se z plna hrdla, vešel s ním do Gentu.

IX.

Způsob mládí méně nestálý, než si myslí bytosti od narození staré, jest nenáviděti buržoy. Ó, býti spravedliv! A hnáti je s obuškem v ruce!

Ale zatím profesorský sbor gymnasia radí se ve lhůtách přicházejících jako Korzakovova psychóza. Tu vchází úradek, jenž s vrněním padá mezi roztažené nohy sboru, je očištěn, obut v pantofle a od té chvíle bžkaje honí se po všech třídách. Když plod byl přiveden na svět a okován, ředitel, který se podobá živému hadru, přestříhl nit hovoru, jako se stříhá pupečník, a vstal. Bylo před letnicemi a tato porada byla poslední před zkouškami dospělosti. Mluvílo se o Ervínovi. Chodí s vojákem! A s kuchařem! A za holkama! Nuže vyměřili mu tříhodinový karcer a bude mu udělena ředitelská důtka.

Na druhý den profesor Tětek hnál se k Ervínovi, podoben strašnému hasiči, jenž stříká doušky disciplinárního řádu. Weil nebyl statečný a třásl se, kdykoliv slyšel tohoto chrobáka mluvit lidskou řečí, ale přece si dodal odvahy, aby se opřel tomuto divousovi. Rozhněvaný profesor zcela zblízka křičel Ervínovi do ucha jakési hanlivé a současně směšné slovo.

Tu Weil napřáhl ruku a odstrčil tlustého pána; více nemohl. Sofoklova tragédie spadla na zem a profesor zařval.

Potom sneslo se ticho a v něm znenadání vstal Ervín, složil svoje knihy a vyšel z gymnasia, zanechávaje za sebou díru podobnou otvoru ve Faustově domě, když studenta vzal čert.

Večer Ervín Weil vyhledal Jeníka a řekl mu: „Za tři měsíce budeš vyučen, měli jsme spolu jít do světa, ale nemohu na tebe čekat, Jeníku; strčil jsem do profesora a nevrátím se do školy. V pondělí ráno odjedu z Prahy do Vídně a potom půjdu pěšky, kam se mi dá.“

„Já pojedu s tebou,“ odpověděl Jeník, „čekám na tebe, až složíš zkoušky, a ne na výuční list. Nebudu kuchařem, to víš, že ne! To víš, že ne!“

Druhý den šli naposled do zoologické zahrady.

Z nebe padal letní den jako déšť štěstí, ale oba přátelé zůstávali v suchu. Naposled stáli před klecí divokého rysa, levharta a pumy. Bylo jim líto radosti i zármutku oddělených jen mříží. Na tisíc tváří zahrady obracelo se k nim, a žádná nejevila se býti poslední.

Gent a gymnasium, město zůstane, čím jest!

Jděte až na konec světa na místo, kde v ledových čepích se otáčí země, a vyhod'te ji největšími podkopy, zapalte všechna uhelná ložiska, ať pohoří chrlí oheň. Gent vstane vždy znovu a vždy stonásob obłudnější.

Každý čin je marný, a cesty podobají se navlas útěku do Kostariky.

Přátelé odešli ze zahrady a loudali se Prahou. Jejich kroky zněly rozloučením jako zvonce dvou býčků zaběhlých od stáda.

Došli k hotelu Gent a Jeník vynesl svůj kufr.

„Pan Löwy,“ řekl šéfovi, „vzkázal mi, abych se vrátil.“

„Jakže,“ odpověděl starý pán, „musil by psáti mně, abych tě pustil, jen zůstaň, dokud nedojde psaní.“

Avšak Jeník se nechtěl raditi s rabínem o nové cestě, věda, že ani on, ani kdokoli jiný nemohl schváliti útěk tři měsíce před vyučením; vzal svůj kufřík opět podloudně a dole řekl vrátnému, že se vrátí do tří dnů.

Když přišli do Ervínova bytu, chlapci složili svoje břemeno, ale nikoliv tíhu proradnosti, jež v tvrdém účtu vážila nejvíce.

Duch, stoupaje vzhůru, může býti poražen jasnem jako slepotou; dnes, v tuto hodinu oba soudruzi jsou slabí a zahaleni stínem krutosti, jenž se věsí na paty všem, kdo počínají dílo.

Konečně se odplazila noc a bylo ráno.

Je čas, již je čas!

Vzali svoje zavazadlo a přešli pustou Prahu. Řada metařů přetrhovala ulici, opilý chlap vrávoral pod okapy bank a vzadu, podobny huti, věže nádraží trčely z uzlu směrů.

„Benešov – Tábor – Veselí – Cmunt – nastupovat!“ řval vrátný.

Našli svůj vlak a usadili se vzrušení jako při krádeži. Padla poslední minuta a vyrazili.

Stroj skanduje všechny básně, které znáš. Poslouchej je.

Rychlost, jež věje, zbaví tě starostí a zítra ráno se probudíš v cizím městě, jsa sám sebou.

Básnické řeči a pásma obrazů letí a zní teď pro tebe a mocná lokomotiva sděluje ti sílu, kterou vrhá v prostor a prostor.

Ráno, dříve než se mohli zbaviti kouzla, kterým je zmámil rychlovlak, octli se ve Vídni. Mnohohlasé nádraží zatroubilo jim do ucha a řinčelo, praštělo kostmi a syčelo a hučelo jako kovadliny těžkého průmyslu. Uprostřed tohoto hulákání Jeník před pěti lety byl by se stavěl mrtvým, napodobě svoje zvířata. Tvar často se nadmul a jinde opět se svraštil, pahýl stal se mohutným stromem, dunajský přístav velkolepou rejdou a na věži svatého Štěpána vysoké 599 metrů vlál prapor Spojených států.

Večer došli do českého hostince v okrese za Dunajem. Najali si postel čpící potem a hmyzem, ale spali dobře.

V krásné zahradě otáčelo se kolo vysoké až do nebe a z košů smály se holky. Provazolezec na laně úzkém jako jediný okamžik klouzal a skákal a padal a stál.

„Ty zmetku!“ vykřikl na něho Jeník a všichni lidé volali s ním: „Výborné! Výborné!“ Potom přišlo kolozubé nádraží a věž s tepajícími hodinkami v ruce jako lékař.

„Jeníku, jsi nemocen,“ řekla, kladouc ruku na dětské srdce.

X.

Až k Vídni vystrkují Alpy svoje rohy. Horská velikost strmí jako šílenství stvořitelovo, na vrcholcích válí se křesťanské nebe a obyvatelstvo poněkud žlaznaté chválí hospodina v jazyce německém, pasouc stáda.

Mezi horami nahoru a dolů, sem a tam proplétají se dobře obutí turisté, majíce pozor, aby neděsili orlů ani kamzíků na místech zakázaných. Ve stěně Martinské jsou ostatky Maxmiliánovy, na hoře svatého Bernarda psí hrob.

Jeník s Ervínem šli semeringskou silnicí a divili se kráse Alp i na místech neoznačených. Měli málo peněz a bylo jim cestovati

žebrácky, tak jako kdysi samotnému Jeníkovi. Vyhýbali se zdaleka četníkům a navečer, když došli k vesnici, dům od domu prosili o nocleh. Někdy spali s pasáky dobytka nebo v sýrárnách a někdy se stalo, že Jeník z horského hotelu a z bud, kde byl kuchař, přinesl kus masa a ještě korunu.

Opět jindy malý Jeník žebrol na turistech, nosil zavazadla a kradl, nemaje v ošklivosti tohoto prostředku.

Ervínovi byl cíl hrubě lhostejný, ale Jeník chtěl dojít do Itálie, vzpomínaje vypravování starého Štěpána, který byl v Lombardii s vojskem.

„Kdo chce,“ říkával, „dojít do nižší země na jižní straně vysokých hor, musí jít královstvím uherským nebo lézt přes pohoří dvanáct neděl, až přijde k řece Pádu, jež padá do moře a v něm dvanáct mil zachovává svůj běh a svoji chuť.“

„Jsme v Tyrolích,“ odpověděl Ervín, „ale do Itálie se nedostaneme podle řek. Nepůjdeme k jezerům, protože tam jsou celníci a zadrželi by nás.“

Posledně spali v horách v Tezze. Odtud se octli v italské rovině, jako by padli z nebe. Veliká a veselá průmyslová města podobala se navlas Praze a Vídni. Nezastavili se až v Bologni a dále v Pise, obklopené nejkrásnějšími lesy.

„Jak může být živ poděluský starosta!“ řekl Jan.

„Žije jako můj otec,“ pravil Weil.

Ale nebylo tomu tak. Po Ervínově odjezdu zřekl se starý žid obchodu a hledal svého syna. Sedm dní vycházel v novinách jeho inzerát a všechna policejní komisařství byla zpravena o útěku; pátráno v dopravních kancelářích, v přistěhovaleckých úřadech amerických, a když počínání bylo marné, šel Weil k rabínovi a do Gentu a hrozil a plakal.

„Nevíme, kde jest; počkejte, snad se vrátí,“ odpovídali mu, ale kupec nemohl věřit a schnul od této rány. Jeho brýle osleply a desky desatera byly prázdné, když bylo vymazáno přikázání: Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.

Starý Weil hynul od srdce. Prodal nevýhodně obchod, ztratil na domě a nevymáhal již svých pohledávek. Vyzvedl z ústavů všechnu peněžní hotovost, a přece jeho pokladna byla dokořán.

Za šest měsíců zemřel slabostí srdeční při zápalu plic.

Paní Weilová dostala vdoví peníz, zatím co kupcův majetek zdělila náboženská obec židovská.

V tu dobu Ervín a Jeník byli v největší tísní; již osmý den nic nejedli mimo sousta makarónů a páchnoucích ryb. Chodili kolem městských krámů, hotovi krásti, a teď bylo na Ervínovi, aby se naučil tomuto řemeslu.

Ale Ervín vedl si špatně, zvoliv ovocnářský krám, jehož zbožím se stěží mohli nasytit, nejednal rychle ve chvíli, když prodavačka si myla ruce, ale okouněl a chodil celé hodiny kolem košů a beden plných melounů. Děvče, vidouc hezkého žida prodlévati před ošatkami tak příliš dlouho, bylo si jisto, že je zamilován, a smálo se na něj, ale Ervín toho nedbal.

Konečně, když zašla, vlezl do krámu a tu stála proti němu tvář i v tvář jako přístupná bohyně, držíc svůj poklad v otevřené dlani.

Ervín zhloupnul a neřekl nic.

Slečna znovu se ptala, co si přeje, a tu odpověděl, že je cizinec a že hledá jakoukoliv práci. Vitta zavolala svého otce; vyšel starý člověk a Ervín se zhrozil jeho podoby. Beztvárná, hadrovitá tvář s nosem podobným uzlu klátila se na tenkém krčku. Vittin otec připomínal gymnasijského ředitele jako osel mula.

Vyslechnuv vše, řekl Ervínovi, že nemá žádné práce mimo nádeřičinu ve skladišti. Ervín byl i s tím srozuměn, a tu se starý vyhnul určitému slibu, řka, aby přišel za tři dny.

Hlad je nestyda; jím opásán, vrátil se Ervín v ustanovený den, ale ani tehdy, setkav se s Vittou, neviděl děvčete.

Kupec byl vlídnější a najal Ervína na pět dní, aby psal adresy na zásilky a dopisy do Německa.

V tvrdém boji proti sobě stojí dvě třídy a ze škod chudého je hostina bohatých. Dělníci v Čechách, v Německu i v Itálii, všude jsou nazí a bídní a jejich národností je chudoba.

Jeník nosil těžké náklady zboží ovocnářova a Ervín psal pro něj dvanáct hodin denně v smradlavé díře. Každý den se vraceli domů, poraženi prací.

Pisa, Itálie a celý svět byla jen komora v Gentu a strakatá klec Tětkovy spravedlnosti.

Vešli do světa širokou branou.

Nad Pisou stál měsíc a šlehaly k němu cypřiše rostoucí z kostnic jako ohně. Jan se díval do velikého nebe a mluvil:

„Všechno, co se nám líbilo, bylo nahoře, ale teď jsme staří jako všichni dělníci. Záře nad světem není jeho sláva, ale rudost boje. Došli jsme až do Pisy; je krásná jako Cholín a ohyzdná jako Cholín. Ervíne, můj študente, ty umíš čtyři řeči, mluv za mne; vraťme se ze Světa do Itálie k svým lidem.“

Za týden Ervín zůstavil Vittu Torrini její lásce a podmíněčně dobré bydlo ochotnějšimu ženichu.

Vyšli z Pisy, pracovali na vinicích, v přístavech, na stavbách silnic, drah a tunelů, demonstrovali, vedli stávky a v čas potřeby stříleli.

Za deset let vrátili se do Cholína. Tehdy František Mestek byl cholínským policajtem a ve třiceti osmi letech onemocněl nemocí

tabes.

Dlouhý, Široký, Bystrozraký

Muž, který sloužil sedm roků ve vojště, dnes, kdy jeho řemeslo je na psí, chodí po městě s rukama v kapsách. Hlavu má tupou jako kladivo a ostrý nos. Je mlád, ale z třiceti pěti let sedm válečných táhne za sebou podoben chlapci, který vleče dřevěného koníka.

Mezi řekou a městem je úzká cesta zahalečů. Starý voják se prochází a nedotkne se soustruhu, aby dělal v továrně, ani naběráku, aby tahal písek z Vltavy jako kdysi, když býval hloupý. Zavřená pěst leží mu v kapse. „Jsem celej živej,“ praví před náplavkou, opakuje svoji řeč před továrními vraty a odchází, aby složil ruce na pult nálevny.

Potom sedí u Jedu a ploutve, v hospodě, jež leze z pořádku jako kaktus z buřiny soudcovy.

Jed a ploutev nazývá se jinak Věrná mřenka a je to hostinec starý jako Karlova universita. Před mnoha stoletími král honil prázdnou sklenici uprostřed lesů, jež stály tam, kde stojí nyní Pankrác. Tu síla třesoucí zemí vyrazila pramen podobný útlé vodárně, v němž tonula rybka. Král pil, a shledav, že pije vodu, opravil snaživou a přece nedokonalou přírodu, zřídív nad pramenem budějovickou pivnici Jed a ploutev.

Dnes voják, sedě u své sklenice v temnotách zástupu, když dvanáct hubených hodin nadmulo ho zlou vůlí, blýskal očima, počínaje příhodu bystrým pohledem. V končinách poledne pojídal svůj vztek, zatím co Praha jedla ze stříbra a z hliněných mís. V tu dobu nad městem kokrhá kohoutek, a měšťák, když vylil džber inkoustu a narobil židovského strachu, skládá ruce na zadnici, tak jako chudý klade je na líce. Leze ven a naráz z opuchlých nicek organizuje se žravé poledne.

Bije dvanáctá. Tvář věcí posledních se šklebí vně jako uvnitř a hospoda zatíná své čelisti.

Před Alexandrem seděli dva hráči; jeden byl dlouhý jako sedm drahých let a druhý podobal se pravidelnému muži. Hráli v karty a pět chlapíků hledělo do hry. Byli to šejdíři; jejich zkroucená srdce ozývala se temně, avšak v hloubi bytostí již počínal nový věk Jedu a ploutve, Podskalí a městských náplavek. Nesvornosti byly uváděny v dobrou jednotu přes to, že sklenice piva s pěnou u huby se vztekaly.

Mužové zanechali hry; San vešel vprostřed, pět chlapů srazilo se v klubko a v ně byla zatknuta paní hostinská.

„Dnes,“ řekl San, „je těžko býti živ, kdybys byl mořeplavcem a šněroval svět na velikém šífu, kdybys byl zpěvákem nebo koňářem, ponocným v Paříži nebo holkou, vrátil by ses zahálet do hospody. Na mou pravdu, těmi všemi kusy řemeslníci trhají poslední kus ctnosti.“

Hospoda se dala do křiku.

Ve tmách světnice, tam, kde by mělo zářiti osvětlovací těleso, zjevil se obraz zeměkoule. Nový York, Paříž, Tokio, Berlín a ostatní ohniska obchodního výboje odpovídala si hlasem, proud zlata protékal těmi místy a plápol válečné polnice stál nad nimi jako sup nad mrtvolou.

Na blažených ostrovech, v širých krajinách Asie, v pouštích a podél řek evropských zástup zahalečů hlásal svého boha. Marnost a vlny modrého snění valily se od poustevníka k pijákům a požívačům opia, k básníkům a k spáčům, k Sanovi a ke všem pannám, kastrátům a na kláštery.

Obraz hasnul a zdvihl se nový křik. „Ticho,“ řekl San, „mluvte tak, abychom slyšeli. Ty, ševče, a ty, Františku, co byste si přáli?“

Paní hostinská složila ruce na břicho. „Nejsem sličná,“ pravila, „dobrá, ale mám hospodu a nejsem ohyzdná; kdyby některý z vás vymýtil draka nebo potřel bradatého čaroděje, vdala bych se za něho a dostal by půl hospody a piva, co by vypil ve dne. Kdybych zatím otěhotněla, dám mu svou dceru, a kdybych otěhotněla víc-krát, dám mu tu nejmladší.“

„Paní,“ řekl Dlouhý, „přála byste si, aby hrdina měl pěkný černý a lesklý knír?“

„Tím lépe,“ odpověděla, „mohl by to býti švec.“

„Vzhůru!“ vykřikl San, „Havraní Křídlo, vypravuj, co jsi vykonal a co vykonáš!“

Švec se zachmuřil, poklepal si pěstí na čelo, a rozepnul čarovný vous, jal se vyprávěti:

„Slyšel jsem, že byli ševci, již stali se králi; já, soudruzi a paní, jestliže se mi podaří práce a vykonám to, co si přeji, budu oslařem, zostudím dámu a ztýrám pekelníka, jenž kdysi mě shodil z mého oslátko a zavolał policejní hlídku.

Byl jsem tovaryšem, ze zadnice trčel mi verpánek a pravá noha vězela v potěhu až po koleno. Přimrazen robil jsem botky holkám k muzice a chlapcům boty do roboty. Ale dobré, hrome, a běda mi, jestliže lhu. Dílna byla černá a jasné oko bylo nahoře. Deset hodin daleko byla ulice a shora dolů visel dlouhý čas jako provaz zvoníkův o deseti uzlech. Lidí jsem viděl jen půl a měl jsem jich dost. Rozšklebené, zedrané a děravé střevíce chodily mimo, a vida je, byl jsem velice ševcem, jako kněz je velice knězem, když slyší zpověď. Po osmé vstával jsem ze svého lože a býval vzat na nebesa v bio, honil jsem se v nich bos. Jednou vynesl jsem se od Ponrepa a před Zlatou štikou stálo oslátko. Mlčel jsem a jakoby nic klátím kostru Karlovou ulicí. Ale oslík šel za mnou. Zastavil jsem se a šněroval si botu, abych se vzpamatoval; stál rovněž, a když jsem se hnul, opět mě následoval. ‚Jedna, dvě, tři,‘ povídám, ‚co dělat.‘ Bylo mi naň vděkupně usednouti a tak jsme se brali Prahou. Všichni psi a kočky vyšli z uzavřených dveří a hejna létajících ryb vznesla se z hokynářských sudů. Šli jsme Prahou a čarodějný hlas činil naši cestu přímou. Dotknul jsem se nohou dlažby a poznal jsem, že na těch místech je Florenc. Sršatá nádraží hasla, viadukt mekal a Karlín se válel u nohou oslátko. Cáry, podobné bleskům, padaly shůry dolů. Invalidovna, to místo pohromy, octnula se kolem nás a v rovině

pán bachratý jako džbán a dáma černá jako vrána stáli proti nám. Viděl jsem, že mužský hrozí pěstí a panička že se usmívá a mává na nás šátkem. Nuže, soudruzi a paní, ta coura, jež byla černá jako holinka, myslila, a věří tomu dodnes, že jsem vážil dalekou cestu, abych jí, staré běhně, o půlnoci dal svého osla. Ale dříve než jsem jí odpověděl, tlustý chlap srazil mě ze sedla, a cloumaje zvířetem, řval z plných plic: „To jste vy, který zcizujete můj dobytek? Zavolám strážníka, aby vás předvedl!“ Řka to, obkročil osla a ujel. Dáma plakala za ním, a poražen viděl jsem je odcházeti se svým oslíkem. Od těch dob, soudruzi a paní, hledám pána a dámu, a běda jim, až je najeznu!“

Švec dal klesnouti svému kníru na známá místa a pil. Všichni mluvili a s ostatními San; řekl: „Pán byl koňský řezník a výrobce salámů.“ „Ta fuchtle,“ vece paní hostinská, „byla animírka z hipodromu.“ „Pokud si mohu domysleti,“ řekl Bystrozraký, „zbláznil vás starý Ponrepo, který básnil při své živnosti a měl tak sladký hlas.“ Potom Bystrozraký sňal černé brýle a obnažil dvě krhavých očí.

Každý muž má na svém těle znaky práce: pekař křivé nohy, spasitel rány, buržoa břicho. Bystrozraký, zíraje do výhně světla, postonával zánětem spojivky oční. Byl malý a hubený. Před dvaceti lety přišel plačky do města na učení. Tehdy vařival vývojku, a stoje nad kahanem, přes hory a lesy a tratě hleděl na hrbatou chalupu v Jeřinkách. Přijav třiatřicet pohlavků a vrátiv třicátý čtvrtý, Josífek stal se mužem. Jeho schopnost vzrostla, a on obrácen k východu viděl valiti se sobotu již v pondělí ráno. Na západě horoucí tma hučela stíny, ale Bystrozraký nedíval se na tuto stranu.

„Já, Bystrozraký Josef,“ řekl hodný fotograf, „učiním vše, abych našel osla a vrátil ti ho.“ San, pochrochtává spokojeností, byl hotov činiti totéž. „Půjdeme,“ řekli si, „a učiníme zadost právu, byť by i zatím z tvého oslátky stala se oslice papežova.“

„Co pravíte? Ani oslice, ani nic jiného, co je papežovo, nenarodilo se z hlavy; ale poslyšte můj příběh, příběh Dlouhého Františka:

Žravá a tlamatá zima, zima, jež dělá kolem vás řídko, takže padáte na všechny strany stejně snadno, honila moji poštu. Práskal jsem si veselou písničku, ale jednoho mrazivého dne můj bič se ztopořil a ztuhl. Dýchal jsem naň a mával jím, avšak zůstával strnulý jako mrtvolný hnát. Byla veliká zima; můj čenich praskal ve svých spárech a viděl jsem ho odměšovati krystaly podobné ‚Hvězdě jihu‘ a nikoliv čiré. Utekl jsem od své káry a hnal se k parnímu kotli; soudruzi a paní, dostavník, jenž se hýbe rychlostí 10 kilometrů za hodinu, byl mým dětstvím, ale když jsem se stal topičem na rychlovlaku, moje chla-
pecké kalhotky popraskaly mužným žarem a roztrhly se. Rychlost ožehla mne, takže jsem byl ryšavý a záhy lysý. Hip, hip, hip! hučela lokomotiva a cpal jsem ji uhlím, shrben jako jezdec. Mosty hřměly a kraj duněl; dělali jsme díry do horoucích skal a díry do světa. Ale jednou, když trup stroje se leskl nejlépe a cválal stokilometrovou rychlostí, bílý aeroplán zjevil se nad námi, zlehka pokašlávaje. Již nám posolil vagóny letákem a hnal se dále k Pešti. Plazil jsem lopatu a stroj plamenný jazyk; garnitura řvala a strojvůdce skučel, avšak dojeli jsme do Zomboru, když pilot přistával v Pešti. Nechal jsem mlýnek mlýnkem, ať trouse po trati svou strusku i hvizd, a chytil jsem se letectví. Minulo pět let, než jsem dostal křídla. Lodi kráčely po okeánu a zobatí námořníci, ležíce naznak na palubách, dívali se na můj dlouhý let. Nad rovníkem plul jsem kolem světa a plul jsem od pólu k pólu. Víím, že západ a východ není na malé zemi. Viděl jsem shůry nesmyslné doupě a byla to Paříž; jenom hvězdy jsou krásné, okeán, poušť a hory.“

„Dobrá,“ řekl Havraní Křídlo, „co jest s oslicí papežovou?“ „Ta kráva,“ odpověděl, „narodila se v chlévech vatikánských za podpory katolických zemí. Je šedá, vemenatá, důmyslného kroku; viděl jsem ji, ana spásá petrský halíř.“

„Nesmysl často opakovaný stává se zákonem,“ řekl Havraní Křídlo. „Hurá, chystejme se na pouť za oslátkem, hurá na cestu!“

Paní hostinská zdvihla punčochu, a pletouc čtyři oka hladce a čtyři obrace, měnila svůj soud:

„Široký, Dlouhý a Bystrozraký! Dokud jste mluvili o tom, co bylo, o příhodách a o svých slavných činech, viděla jsem, že jste silni, a bála jsem se sama o sebe i o půl hospody i o pivo, jež vypijete, neplatíce. Ale teď, slyšíc vás hovořiti o tom, co bude, o výpravě a o hledání osla, vidím, že jste dnaví, podagrovití chlapi, již nic nesvedou. Bystrozraký, ty jsi krhavec a mžikač a hráč jedníka dosti nepoctivý a dosti hloupý, abys neprohrál, ani nevyhrál. Tu a tam jsou strašidla a doutnající vyznavači a zestárlí sirotci a zmlazené duchovenstvo, jimž po nějakou dobu jest věřiti ve tvoji bystrozrakost. Nejsi úplně lhářem, ani Pardálím Okem, ale tichou obludou. Za brýlemi, za čočkou tvého přístroje vzniká obraz a tvoje hlava je napěchována viděním jako žalud dubem. A přece jakkoliv místo je neveliké, širé a daleké bláznovství je v něm. Přehršle prostoru a bojující tvar zmátly tvého ducha. Země a tělo a chléb jest. Ale osel, jenž utíká za sedmerou horou a jehož vidíš mizeti v temnu cizího chléva, snad není. Tvoje bystrozrakost sbydlila s okeánem a cizoloží s hvězdami, ale z tvých nesmyslných obrazů nevznikne nic, pokud nebudou měřeny relativní měrou metrickou. A toto jsem chtěla říci na počátku: „Jsi churavý a opuštěný dědeček; jsi chudinka a čtyři piva, která jsi vypil, naplnila tě tak, jako moře naplňuje vrak. Platit! $4 \times 1.60 = 8.20!$ ““

Řkouc to, paní hostinská jala se vymáhati na svých hostech peníze. Havraní Křídlo si zul boty a Široký zdvihl obě ruce vzhůru tak, jako je zdvihá pocestný před lupičem. „Jsme nevinni,“ pravil tichým hlasem, a když hostinská cloumala Havraním Křídlem, svinsky se dotýkajíc jeho vousu, voják San Široký odul se hněvem a kolem a kolem povstával dav, jenž stal se hlasem Sanovým a pravicí Sanovou.

„Nehýbej svými chlupy,“ pravili zástupové, vidouce, any vlasy hostinské vstaly leknutím. „To jsem já, Alexander Široký; můj úvěr bud’ neobmezený, jako je neobmezené ručení davu. Všichni za Sana, San za všechny!“

Opakující tato slova, Dlouhý, Široký a Bystrozraký vyšli s Havraním Křídlem z hospody u Jedu a ploutve, když San dříve dal zástupům se rozejíti a vtěsnal se v objem starého vojáka.

Byl večer. Havraní Křídlo obul si boty, které nenechal u Jedu a ploutve. Pankrác trčela vzhůru a s ní žalář a neštěstí vězňů. Bystrozraký protřel si oči a pravil: „Vidím dvě loupežných vrahů, již úpí na kolenách, vidím odsouzence, jenž zítra bude pověšen a dnes již visí. Soud drhne mu smyčku kolem krku a on ve strašné bázni a v strašné radosti pláče. Dým času, pětiletí a tisíciletí stoupají ze žaláře. Ale oslice žádné tu není.“

„Hurá!“ vykřikl Dlouhý; „dálka nabíhá na nás jako letící světlo. Sedlejme aeroplán či létající koberec, obkrochte mě a připoutejte se mi k pasu, abych se s vámi vznesl nad obě Indie, nad střední Čínu a řeky kalifornské. Neboť oslice Havraního Křídla se pase na cizích březích a snad pije ze zlatonosných řek. Vzhůru, držte se pevně a vzletněme!“ – Mužstvo čtyř soudruhů vznášelo se nad okeánem, opírajíc se o křídla Františka Dlouhého. Nad 70. stupněm západní délky San byl jat potřebou močiti, avšak proto nestavili svého letu. Socha Svobody, oprašující pochodní podobnou štětce návěštní štít americký, zdvihla k nim i druhou ruku, nutíc je přistáti před vystěhovaleckým úřadem. Nový York dštil svoje zápachy k nebi, ale hromádky mrakodrapů zůstávaly nízko u země. Několik zlatokopů a kovbojů a průmyslových králů hnětlo pevnou dásní žvýkáci gumu v americkém pospěchu. Chaplin smál se na Sana a krásný černoch žebal. Havraní Křídlo řekl: „Není naděje, že moje oslice by byla na těchto místech, pojďme tedy do krčmy.“

Světsky prostý František hnál se ke vchodu, ale San ho zadržel, řka: „Ve vlasti slavných detektivů počínejme si specificky; hledáme-li, hledejme jako Američané. Ty, Františku Dlouhý, snaž se vypadati jako menší obtloustlý muž. Bystrozrakému radím, aby dělal slepce, a tobě, Havraní Křídlo, nezbyvá než zalepiti svůj vous a považovati sebe sama za plavého.“ Po těch slovech čtyři chudí vešli do krčmy podle obyčeje senátorského a sedli za stůl.

„Dobrý den,“ řekl San, „jak se máte?“ Starý černochoch zvedl hrbatou hlavu a odpověděl: „Piju éter, připevňuji hromosvody na střechách a zajisté dnes nebo zítra spadnu a budu mrtev.“

„Nám,“ pravil Havraní Křídlo, „zaběhla se oslice útlých kopyt a jemné srsti.“

Černochoch se smál a temná Afrika zalehla jeho hlavu; řekl: „Znám ji.“

Dva dny pochodu z osady Dumbe nad řekou Nuanetzi v Africe rovníkové, tam, kde bývala, jest posavad. Byla divoká, ale zkrotili ji, aby nosila náklady kaučuku na svém hřbetě, a opět zdivočela. Teď vzdaluje se od stanice, jdouc v hloubku pralesa, a černé dítě pobízí ji, řkouc: ‚Stoupej, stoupej!‘ Již divý a divotvorný prales je obestírá, jsa kolem nich, jako je hluk a radost kolem tábora.“

„Je to táž, je to moje oslice z Invalidovny, jež slove Ponrepo!“ vykřikl Havraní Křídlo. „Bystrozraký, zdali ji poznáváš?“

„Vidím,“ odpověděl Josef, „holou a pustou Ameriku, lidi v poschodích bydlící jako ptáky, požáry epidemií, Indiány v rezervacích, kvap, chvění antén, obchod na moři, na zemi, dole, v povětří i v tunelech, které jsou pod zemí. Vidím krvavý dolar, jenž se žene jako vůz smrti napříč celou zemí.“

Černochoch sklonil hlavu, jako ji skládá muž, který se opil anebo pláče. „Odejďme,“ řekl San, „dříve než se vzbudí, aby zvracel a nadával oslu i nám.“ „Ano,“ odpověděli tři přátelé a lezli oknem ven z Nového Yorku do prémie.

Smečka Buffalo Billů tiše střílejí hnal se k Divokému západu, železniční králové na omak mastní, barvy žluté, vrypu lesklého a kulovitého lomu, leželi od moře k moři. Králové železní, petrolejoví a novinářští, již všickni zajdou, až jim bude zatata žíla u pytlíka, tábořili v klubech a hnali se na strojích, tu v hloučcích, tu v párech, nezůstávající sami, leč tehdy, aby odmísili přebytek tekutin a potravu bohda strávenou. Tu a tam skučel lovec pod svým širákem a zbylý kůň divoce spěchal z Rocky Mountains, aby vpravil svůj krk v laso mladé dámy, jež, díky bohu, je aspoň kinoherečkou. San

zanotoval starou píseň: „V Americe, tam je blaze, chodějí tam holky po provaze.“ A čtyři chudí pocestní šli vesele vpřed. Tu kinoopera-
tér, vida čtyry exoty počínati si tak divě, střelil je, jako se v této zemi
střílí zemětřesení a tonoucí loď.

Ale dříve než je skolil, František Dlouhý rozepjal křídla a uděšení
přátelé letěli z Ameriky nad Atlantický okeán a dále nad pevninu
africkou. Protínajíce kruh rovníkový, pili rum z láhve. „Hurá!“ vy-
křikl San a jeho zástupové opáčili volání.

Plavé děti a chlapci, jejichž štětinaté vlasy nad čelem zčista jas-
na se zdvihají v hrdinskou korunu, ševcovští učedníci s rukávy do
polou loktů, kluci z primy, mládenci, jimž patří lampa Aladinova
a ostrov Robinsonův, viděli, ani čtyři chasníci letí po obloze.

Moře bylo v hlubinách a v něm byly pralesy a dravé ryby a elek-
trické ryby a růže a kosti a koráby a vraky a perly.

Kdo jsi, kouzelníku, jenž to všechno činíš? Kdo jsi, jenž otvíráš
komoru učedníkovu, aby se vznesl do povětří?

San odpovídal: „Ty jsi to sám, ty, který spíš, maje dlaň pod hlavou.
Ty a já pak jsme jedno.“

A již Afrika, horká jako nově pečený chléb a černá jako chléb ná-
deníkův, zaduněla dole. Hnali se nad pralesem k řece Nuanetzi. „Tam
jest Dumbe,“ řekl Bystrozraký, „sestupme v Afriku.“ A sestoupili.

Dlouhý složil svoji délku a opět ji zdvihl, řka znepokojeně:
„Jestliže nechytíme oslice v letu, nechytíme ji.“ „Až ji uvidím,“ řekl
Bystrozraký. Ale slunce udeřilo do nich, jako kovář bije v kovadlinu,
a prales, na nějž slétá ohnivé nebe, hnul svým rostlinstvím. Vznik
a zmar a strašné stvoření světa řvalo tropickou bouří. Na tisíce
bytostí, na tisíce stínů a rostlinných těl vzpínalo se jako ďáblové
v propastech.

„Vidím škleb a bláznovství staré země,“ řekl Bystrozraký, a Ha-
vraní Křídlo pravil: „Sever a jih je lysý, Evropa je snad prašivá, ale
tento oheň a voda, vichry sil a bouře hojnosti nás zmámí. Vraťme
se, zde není oslice, a kdyby byla, nepoznal bych ji.“

Bystrozraký řekl: „V pralese straší, všechno se hýbe, barevné květiny ozývají se jako rány, barevní ptáci a barevný hmyz létají. Jedy kanou do kalichů zázračných rostlin a dravec obloukem se vrhá po kořisti. Prales straší; v osadě Dumbe šílí anglický kapitán s pěti misionáři a černí lidé zranění pracují v okovech na plantáži, jen veliký slon samotář jde bez bázně a oblak ptáků poletuje nad ním.“

Ale tu oči Bystrozrakého zkrvavěly a neproniknutelný jas zastřel jeho pohled. „Jsem slepý,“ řekl. „Alexandře, Josefe Dlouhý a Havraní Křídlo, kde jste?“ „Zde,“ odpověděl San, „a moje zástupy jsou se mnou.“ Tak jako u Jedu a ploutve množství lidí zjevilo se po pravici Sanově, teď v koruně pralesa zahoukalo stádo opic. „Běda, jsi sám,“ řekl Dlouhý, „a já, který bych vás mohl vynést, stůnu a jsem sláb.“ Havraní Křídlo pak nic neuměl mimo bot a divil se příliš, než aby něco řekl.

Vzali se za ruce a lezli pralesem, vlekouce Františka.

Byla noc, den druhý, opět noc a den třetí. Tu přišlo černošské dítě a dalo jim mléka a vyvedlo je z temnot a světél, aniž toho pozorovali.

Byli v chatě; Bystrozraký prohlédl, Dlouhý se uzdravoval; San byl opětně starým Širokým a Havraní Křídlo, jenž nic neumí, díval se na dobré náradí černochovo. Byl tam obušek, který létá vpřed a vzhůru a opět se vrací, oštěp, sekera a štít a modla. Dítě vrhalo obuškem a otec se díval mlčky na hru.

„Františku Dlouhý,“ řekl Josef, „jsme sedm dní v pralese a oslice jsme nenalezli; vzlétni, abychom nezešíleli jako kapitán v Dumbe.“

A Dlouhý vzlétl před černochem, aniž se tento podivil.

A opět letěli nad obloučným mořem. Minuli Haidarabad, přelétli Indus a vznesli se nad pohoří Himalaja, kdež se div nenastydli, a spadli na poušť Gobi nebo Šamo, to jest písčné moře. Chodili po národech a zemích jako žebrák od domu k domu, až Bystrozraký řekl: „Kdo je tak moudrý jako poustevník, jenž opustil moc císařskou v Číně? Kdo je starší než muž z planiny pamírské? Kdo se

vyrovná poutníkovi chodícímu po hřebenech hor? Nikdo nezná tvého zvířete. Dosti, Havraní Křídlo, sláva Asie se vrací a není zde místa pro osloviny. Chci jít domů.“

„Letme!“ řekli přátelé.

Pátého dne seděli u Jedu a ploutve a nový manžel paní hostinské dal jim piva. „Strýče,“ řekl Dlouhému, „proč jste tak spěchal; náš prezent neporodí dříve než po půlnoci.“ „Ta věc se týká Havraního Křídla,“ odpověděli přátelé. Hle, soudruhův vous se čeřil jako sítina a chtěl něco říci. „Nuže, co jest?“ ptal se Bystrozraký. „Nevzpomínám si,“ odpověděl; avšak tu Bystrozraký zhlédl, že kapsa tovaryšova vzdouvá se rostoucí knihou, a přihlédnu blíž, poznával uprostřed ní obraz oslátko.

„Přisámboh, Havraní Křídlo, tvůj osel je v knize!“

Chasník se rděl, ale vzali mu knížku a vyskočilo z ní oslátko, jež rostouc a hýkajíc, vyrazilo z hospody rovnou do vnitřní Prahy.

„Vzpomněl jsem si,“ řekl Havraní Křídlo, „že jsem kdysi napsal básničku o oslici. Pitomé ženské ji kdákaly, jako by byla pro ně, a tlustý spisovatel mi ji ukradl. Tu básničku jsem napsal na památku jednoho správného filmu u Ponrepa. Nebylo to zvíře trefené a nebylo jako živé?“

F. C. Ball

Dělníci roztáli uzel Židovského Města, a tam, kde opilý muž řval noční píseň, vyje pláč Klubu Za starou Prahu. Civilizující svět a Evropa vnikla v tato místa, sledujíc padesátou druhou rovnoběžku a čtrnáctý stupeň severní šířky. Kornout padl, Zelená šiška byla stržena, vetešníci, pokud obchodují potravinami, byli přinuceni mýti se každý týden v pátek večer a městský fyzik sestoupil do záchodů. Již hřmí a šumí hlas patentních splachovačů v domech, elektrické vozy brázdí ulice a stráž bezpečnosti, vlekouc strašný obušek, proniká hlouběji a hlouběji, až jedné noci čtyři mužové, jdoucí ze čtyř světových stran, stanou proti sobě tváří v tvář.

Doby mohutného mládí, čase pastýřský! Zde neohrožený praotec Emanuel vodil svoje dívky, zde stával a líhal, obrácen k vysokým hvězdám a hotov napravití hlavu všem špinavcům a obejdům, kteří neplatili.

Jezero povahy plesa šplíchá nad starým Josefovem a Františkem, neboť vzdechy památkového úřadu nemají odtoku.

Zatím převratný stavitel města dravě a lítě se obořil na starou židovinu. Opraviv gotiku a barok, pokud byly moderní, zosnoval podivuhodný styl. Veliký kovář uchopil přežilé a mrtvé slohy všechny vejplů a mácel je, louhoval, pral, přebíral, roztřepával, sušil, česal a pletl. Když byl hotov, po způsobu mistrů školy technické rozestřel zmožené tvary po povrchu chutných staveb. V houšti věnců, říms, mílků a krajkoví žijí divoké kočky a před šelmovstvím dobře je skryt kur domácí a holub doupňák. Evropa plynoucí Mikulášskou třídou jich neděsí, avšak čas od času v okně zadumaný obchodník bývá pokálen a ostře křičí. Tu holubi vzlétnou a kočky šplhají do vyšších pater. Byl sestrojen druh domácí pušky holubí, ale mimo ženskou inteligenci nikdo jí neužívá. Neboť je mír. Obecní zastupitelstvo jde

s chválou tvůrce a z poschodí měšťák mává velikou dýmkou nad propastí ulice.

Ale v táboře milenců staroby je pláč; nejstarší šedobradý konzervátor tvrdí muziku jako basa a na druhém pólu mohutného protestu vydává táhlý a vysoký kvik Kotelka Biliárová.

Barvou bědy a uznání je natřena korouhev reformátorská. „Ať žije stavitel! Ať žije velký mistr!“ a „Mažte ho, mažte ho, srabáka!“ toto dvojí volání zní patnáct let zprava i zleva a stavitel slyší na obě uši.

Na východním nároží ulice Platnéřské a Kaprové stál hostinec U Dvou litrů. Roku 1914 učitel stavitelství Belšánek, jda mimo, trnul nad jeho ohyzdností, neboť stavba byla nahá tak, jak ji stvořila vladislavská gotika před sty let. Věhlasný učitel stisknul tajné péro na své holi a tato důmyslná architektura zobrazující Prodanou nevěstu se změnila v krumpáč, který mistr zatnul jako třiatřicátý zub na topůrku do hnusné stavby. Trhl a s výkřikem padl na zem, zatím co podivuhodná hůl, ležíc těžším koncem na krvavé bouli, tiše zpívala Věrné milování. Muž si očistil brýle, vstal a sáhl do nejzazší kapsy pro velikolepou tabatěrku se čtyřmi obrazy Laudonovými. (I. Laudonek v mateřské školce. II. Laudon u sv. biřmování. III. Generál před císařem. IV. Invalida v lázni.) A tiskna šperk na hrot bolesti, bral se v sezení komise stavebních znalců, aby zničil Dva litry.

„Pivo!“ vykřikl mladý malíř, vida oknem nepřítele mávati holí, z níž lezly dva ostré konce.

Pan Vrejt, hostinský U Dvou litrů, byl hluchý a před deseti lety slyšel naposled houkat automobil a vystřelit poledne. Hladil si králíčka po zádech a zatím co bubny s revolvery mu mazaly a třískaly do uší, udělal si malou mýtinu v pralese ticha, vesele si zatroubiv nosem.

Náhle, teď, při stavitelově útoku zvuk vjel do domu a do podlahy pod pana Vrejta, udeřil ho do podešví a stoupal vzhůru jako blesk po vodiči. Hostinský slyšel. „Hrome,“ řekl malíři v okně, „už jsem

dočepoval, pane, už máme po zábavě. Pane Petrlák, to bylo znamení a já jsem hotovej.“

Potom odešel do kuchyně a čekal na smrt devět let, aby zemřel na úplavici cukrovou.

Za měsíc a za den přišli dělníci a polír Drbohlav. Vrejt prodal poslední sklenici piva. Potom snesli střechu a rozdrobili Dva litry jako housku. Avšak na dně zbořeniště sedal den co den od čtyř do šesti malíř Petrlák, vzdoruje zkáze. Když bylo spojení mezi sudy a nálevním stolem přerušeno, Dva litry podobaly se vraku a malíř statečnému plavci. Drbohlav líčil na mistra láhev kmínky, ale Petrlák, vida před okenním otvorem již bez rámu státi kořalku na zednické koze, označil opilství za neřest a činil pohyby, jako by zavíral okno. Potom se shlukl kolem svojí vášně a nevstal, až ho útrpní zedníci vynesli z prašticího domu. Tehdy padly Dva litry a malá hromádka rumu a loužička radosti zbyly z hostince a gotiky.

Téhož dne byl malíři doručen diplom Klubu Za starou Prahu, zhotovený na oslí kůži, a dav nadšeného spolku zpíval pod jeho oknem „Bud' dlouho zdrav!“ Staříčský jednatel, oděný jako družička, podal mu kytici pažitky a jemného býlí z Maiselova hřbitova a řekl:

„Vážený čestný člene!“

„Pane,“ přerušil ho postižený, „jsem prostý muž a nemohu platiti příspěvků; jděte po svých a nechte si svoje ohavnosti!“

Jednatel podal malíři ruku a pozdravil ho. Venku rozvášněný klub zazpíval Na starých zámeckých schodech a Petrlák se vrhl k oknu.

„Klube,“ řekl, „Dva litry měly dvanáct oken v průčelí, všechny míry na nich byly dokonale dělitelný dvěma, a přece krásná pravidelnost plynula rytmem svobody a v prostorách stavby se nemohl zahrnouti nežli hostinec. A protože pivo bylo dobré a již není, nekřičte. Nemohu za to, a táhněte do separací. Ať žije nové umění!“

Tato pře a pozdní uznání gotického stavitele pohnuly Petrlákovým místem v umění, i letěl z hory Měsíčníku na nížiny Díla a Zlaté Prahy; byl zmítán a tu se naň zavěsil kritik mocného drobu mohutným

článkem a lítal s ním, ale nevydržel a spadl. Petrlák nepřijal sedm dní výživného jídla a v úzkostech se rozpomínal na boha a čítanky. Zul si střevíce, a rozpárav punčochu, soukal tenkou nitku, aby ji pustil dolů. Kritik Vech navázal na nit svůj tenký provázek, a když muž v povětrí jej měl v rukou, navázal naň provaz, na provaz šňůru a na šňůru lano, a potom táhl zmítaného mistra směrem tíže. Petrlák se octnul dole a zaměřil opět vzhůru do Uměleckého měsíčníku.

„Kdo jsi?“ řekl mu redaktor.

„Jsem váš malíř,“ odpověděl.

Ale redaktorovy brýle zavěšené jako turecké sedlo na koni pohnuly se divým zápor, když skočil in medias res:

„Odejdi, ztracený synu, odejdi do Jednoty!“

Tak se stalo, že příhoda s Dvěma litry a učený soud Š. Š. Vechův vyměřily Petrlákovi nové místo ve středu umělecké fronty. Na východ od něho rozkládali se staří pánové a na západě Skupina výtvarných umělců týčila se jako divošský oštěp v orbě Přemysla knížete.

Ale blížil se 26. červenec a čas, kdy Evropané táhli na velikou vojnu. V tu dobu narazila se bečka bolesti a lidé ji pili na náměstích i v poli. Voják a smrt s nahými hnáty, kupec a nevěstka pustili se všude do veselého tance a duha říšské hymny a Marseillaisy a hymna Rusů a Srbů a Angličanů a Němců visely z nebe nad své země jako nečisté prádlo národních svatých. Volání vlasti ozývalo se ve všech jazycích, lajtnanti lezli na kůň a Druhá internacionála, zdůrazňujíc svoji šedobradost, vytrhla do zázemí sloužiti zatím beze zbraně. Národní politika hlasem potlačovaného bolu psala o smrti dobrého vévody, jitríc bojechtivost svých abonentů, a členové její správní rady po řadě pohaněli a pokáleli srbský prapor, jenž o sokolském sletu podvodně vylezl na nejloajálnější žerd', aby již tehdy zrádně krákal. Obchod, tisk a průmysl spravedlivě bažily po nepřátelské krvi, a jenom podlci kleli na císaře pána. Malíř Fr. Petrlák, čta mobilizační vyhlášku, zapomněl na Dva litry, zželelo se mu mrtvého Ferdinanda, a chtěje zemřít, vpálil si kulku do levé dlaně.

„Halt!“ vzkřikl Petrlákův domácí, slyše střelnou ránu valiti se ze záchodu, „už se střílí! Bratr Rus! Bratr Rus!“ a drkotaje zuby rychle oblékl čamaru, skryl obvazkem císařské licousy a jal se křičeti z plna hrdla: „Já jsem pravoslavnej!“

Policejní stráž vystoupila z kruhu světla obloukovky. „Stůj,“ zařvala, kladouc služební revolvery na prsa muži, jenž přicházel proti ní. Neznámý občan leknutím spolkl svůj doutník a ztratil vědomí. Tu otevřelo se okno v prvním poschodí a jasný hlas označil pravého viníka. Oba policisté se přesvědčili, že spolknutý doutník vězí v hrdle zajatce výhodně a přirozeně jako roubík, pro jistotu jej doomráčili lehkou ranou, aby neunikl, a obsadili nepokojný dům. Tehdy byl zatčen udavač, domácí pán a konečně František Petrlák. Polapenci byli dopraveni na strážnici a zjištěno, že neznámý chodec je inspektorem civilní stráže, a v jeho kalhotách našli legitimaci a řádný odznak.

Od počátku nebylo pochyby o zločinné povaze Petrlákova zranění, byl léčen na státní útraty a s chromou levicí zařazen do pochodové setniny svého pluku.

„Po válce,“ řekl mu hejtman Petr Žilka, „budeš souzenej, my ti dáme mrzačit společný vojsko!“

Záhy vítězství cválalo z redakce do redakce, až v tiskových stanech byly zřízeny vítězné ústředny, loajalita otřásla státy a zvířené nadšení sedalo na každou snítku vojenských těles. Petrlák namaloval devatenáct podobizen šikovatelských dam, načež se uchýlil do záložní nemocnice č. 4, vydávaje se za raněného kulí nepřátelskou. Zatím komár z rodu Anopheles jako holubice Noemova, anděl a jasný aeroplán vzlétl nad armády a snášel se a bodal vojska, vkládaje do každé rány malárii. Za soumraku vojáci nastavovali zadnice a komáří párek stál tři chleby. Vojáci, kteří si malárii opatřili, dobrořečili statnému mocnáři, jenž se modlí v prosté postýlce, a mazali si to do severních Tyrol nebo jižních Uher na tři měsíce, a potom na dovolenou. O, du mein Österreich! Ó, republiko francouzská! Dříve než jste mohly zcela zvítězit, Rusko stalo se RSFSR, špatný příklad byl dán,

zlý Bedřich střílel, vstal Liebknecht a namísto Clemenceaua četl se Barbusse. Fronty na chleba třásly prázdnými sýpkami a fronta na smrt praskla a sypala se domů. Petrlák otrásl se jako ten, na koho sáhla smrt, pak chutě vstal a rouhaje se vojenské disciplíně, vsedl na vůz s lékařskými nástroji, aby s celým krámem ujel do Čech. Z podzemí lezli vojáci jako krysy a zástupové hýbali se z jihu na sever, podobni černému spáleníšti. Honvédi, dajčmajstři a šesta-třicátý pluk se přehnali přes Petrlákův vůz a rozdupali jej; vozataj spadl, ale za čepicí mu zůstalo očkovací kopíčko.

„Zemru chud,“ řekl si, vleka vymknutou levici k nádraží, „Dva litry zůstanou v sutinách a vzorný hostinec se nestane skutkem.“

Leč druhý den našel František soucitného topiče, jenž ho vytáhl na tendr. Jeli do Českých Budějovic a vlna mohutného přívalu se nížila, dosahujíc na zemských hranicích do výše dospělého muže. Čechy duněly nadšením, neboť byl třicátý říjen roku 1918. Dělník a dělnice, kteří po činu se stali nezvěstnými, drželi za ruce P. Isidora Zahradníka a volali hlasem naposled zjasněným: „Ať žije Republika československá!“

„Sláva!“ řval František v zátiší revoluce, ale tu velkoobchodník příliš nadšený, vida iniciály císařovy na Františkově čepici, nalil mu ji až po uši a přitom si jeho ukořistěným kopíčkem zranil dlaň. Tekla krev! „Sláva!“ opakoval Petrlák, zmocniv se obratně svojí lancety a pánova cylindru. Mimo tyto dvě věci zachránil jen holý život. Druhý den jel do Prahy.

Kdyby Dva litry dosud stály, byl by Petrlák zasedl k svému stolu a záhy by byl mluvil řečí města. Ale dobrý hostinec byl zrušen a ve světnici, tam, kde osm let bydlil, zbudovala paní Obrmajerová velkosýrárnu, vyrábějíc ve velkém homolky jménem Triglav a Vesna.

Malíř byl sám, padal večer a romantická luna třpytila se v louži na místě, kde stávaly Dva litry.

František sňal cylindr z hlavy a mával kopíčkem, řka: „Měsíci blázne, dorůstající bochníku, z něhož ujídá čas.“

„Jéje, Franci!“ vykřikla sličná dívka, vrhajíc se na prsa snícímu muži.

Radost ze shledání, brzy hlučná a brzy tichá, rostla ve stínu a poklesala v záři svítilen, Božena vedla Františka do domu svého otce, vzorného učitele Václava Koříнка. Válečná lýtice hnala se přes hlavu tohoto dobráka jako stádo splašených větrů korunou slovanské lípy. Kýval se, ale stál. Roku 1914 z učitelských úspor koupil si malou chaloupku v Malé Chuchli a po obtížné práci pedagogické spěchal pod její krov. Opřen o kmen desítileté hruše, díval se za svým rojem a dále k podolské cementárně a zpátky k jihozápadu, kudy Horymír Neumětelský pražil k Radotínu. Pan učitel vystavěl včelín a osadil ho, aby pracovitost, společenské a královské zřízení tohoto hmyzu nám lidem bylo vzorem v ušlechtilém zápolení prací a v lásce k císaři pánu.

Ale již roku 1916 med stál hromadu peněz a pan Kořínek prodával, stal se překupníkem, zbohatl, kupoval domy a konečně si zařídil továrnu na medové máslo a starou slovanskou medovinu.

Tohoto dobrodružného večera vězel otec Kořínek v krumplovaných trepkách a radoval se ze svého osvobození. Když vešel Petrlák, žvanec nadšení mu uvízl v hrdle. Oba se vyjevili, ale záhy shoda obletovala láhev dobrého vína.

„Vy jste větroplach, pane,“ řekl otec, ale malíř a dívka si vedli cílevědomě, a za šest let na místě Dvou litrů stál Petrlákův dům, zbudovaný z prostředků věnných a za státní pomoci. Dnes na malíře přišla bída, obchod medem vynáší už méně a různé stopy válečného tažení jsou patrný na tvářích dívek.

Avšak manželé Petrlákovi podle předurčení čepují a vyvábějí v novém hostinci U Dvou litrů.

* * *

Noc trapně dusila obecní osvětlení a kočičí stezkou přes zídky, žlaby, střechy a přes komíny bral se divý kocour, ježe hřbet. Novostavba nořila se svým hrotem v oblak kouřových plynů a v těchto sirých polohách na vrcholu velkoměsta Prahy vlál kocouří chvost.

Obrácen k zlověstnému nebi, František Petrlák pil, a dopiv řekl: „Běda!“

Nálevna nového hostince zachřestila svojí prázdnotou a hlas, vyraziv z hrdla, hledal díru, až vlezl do kamen a stoupal, aby se vznesl v širý prostor.

„Běda!“ vybuchlo nad Prahou a střepiny slova sypaly se dolů. Bylo deset hodin a čas, aby všichni kněží spali, a přece šel po Františku veliký kněz, mysle na věci tohoto světa.

„Jsem lichý z mnoha důvodů,“ řekl si. Ale dříve než uvedl první ze sta, byl zasažen křikem Dvou litrů. Zavřel oči, šel po hlasu a dříve než uplynula hodina, vstoupil do šenkovny Františka Petrláka.

„Přicházíte příliš pozdě, pane,“ řekl mu František, ale kněz odpověděl, že jeho místo není na počátku.

„Jestliže se nemýlíte, zmýlil jste se,“ pravil Petrlák, „Dva litry vás prvního nabraly.“

„Nuže,“ odpověděl kněz, „tato moje domněnka, jsouc potvrzena tak záhy výminkou, ukazuje se správnou. Jsem farář Felix Hoch a moje vzdělání jest poněkud středověké.“

Řka to, usadil se mezi dva sloupy tak, aby stěna kryla mu záda, a pil a ptal se a byl tichý, aby vypátral záhadu volajícího hostince.

Hodiny byly dvanáctou, a tu poznovu se otevřely dveře a do hostince vešli dva bratři jako spřežení býků.

„Krčmáři,“ řekl první z nich, „nehledíme na stravu ani na nápoje, ale zacházejte s námi vlídně. Jsme unaveni, pane; byli jsme v pěti místnostech a v šestém hostinci nás odmítli!“

„Jsme bez přístřeší,“ kvílel druhý.

Pijácká zvůle, jež od dob zrušení staré hospody prezimovala na místě Dvou litrů a teď čekala ve svém koutku na dobrou ránu, aby vylezla, zamnula si zkřehlé ručky, hopkujíc kolem dvou bratrů.

„Sedni,“ řekl farář, ale bratr Ben vzal ohavu na kolena a zazpíval z plna hrdla: „Ještě včera kafe vařila Hubáčková.“

Přeřval dvacatero veršů a řekl: „Jestliže dílna nehučí, mistr zajde; stydím se vézet v tom tichu. Vzhůru, pane faráři, pane děkane, zpívejme, veselme se!“

„Já jsem farář Felix Hoch,“ odpověděl kněz, „a ve všední dny zpívám leda o samotě. Jednou v Dobré na děkanství při večeři otázali se bohoslovci přímo a bez ostychu ďáblů, lze-li jejich jsoucnost pokládati za prokázanou. Ďáblové odpověděli: ‚Ano,‘ ale ačkoliv se domnívali, že odpovídají v dobře laděném sboru, ztropili takový hluk, že pokazili slušný průběh té dobré hostinky.“

„Jak!“ ptal se bratr Karel, „vy chcete říci, že zpěv je ďábelského původu?“

„Pánové,“ řekl Petrlák, „mám jakousi naději, že není ďáblů.“

„Tak!“ zvolal kněz, „budete usazen! O strašné události v Dobré mladý jáhen vyhotovil záznam. Ale nenaleznuv na děkanství tabulky ani papíru, pera ani dřívka, psal oharkem na rukáv košile. Jáhen přijal vyšší svěcení, stal se farářem a zápis, ačkoliv se kněží drží v čistotě, ustavičným užíváním košile se trochu setřel, nicméně navštivte ho.“

„Nepřičiňuje k Písmu osobního výkladu?“ ptal se Ben.

„Někdy,“ odpověděl kněz. „Avšak, neslyšeli jste dnes o desáté výkřik, pánové, nepřišli jste ke Dvěma litrům, vedeni hlasem?“

„Ne,“ řekl Ben. „Jda v tu dobu po Václavském náměstí, viděl jsem koňskou šlápotu plnou vody. Nenapil jsem se, neboť, chválabohu, znám několik dobrosrdečných chlapíků, kteří si způsobili trvalé pálení žáhy, napivše se z domnělé koňské šlápoty, jež vždy je stopou hrozného ďábla. V naší vsi se tak roznemohl hudebník Štípek. Jsem hotov, říká, na dotvrzení té pravdy rozbít svůj nástroj, výtečný štěbenec.“

„Zdá se mi,“ řekl kněz, „že vy, ač jste pil méně, jste moudřejší svého bratra.“

Tehdy otevřely se do třetice létací dveře a vešli dva jinoši. Prvý byl strašně ježatý a jeho vlasy a neholené strnisko po způsobu zoufalého zástupu trnuly na něm zřejmě neznalé svojí mohutností.

Druhý muž vlnil se na temeni vlasatou bouří. Byli to básníci a přátelé Františkovi.

„Vítejte!“ vykřikl Petrlák, otáčeje vypínačem, takže povstala tma a chaos a opět světlo jako prvního dne na počátku světa.

Kněz, jsa znepokojen posupným lesem na básnické hlavě, přisedl na bobek a neproněsl slova. Ale básník vmetl do jeho kouta rázně křesťanský pozdrav, a farář, chytiv jej, uvěřil v lidství obou příchozích.

František přinesl pivo a všichni hosté se posadili k jednomu stolu. Pili a z mohutných mozků unikaly myšlenky, syčíce jako pára, jež letí z kotle. Mozkové závity, v nichž sídlí veselost, vzduly lebeční kosti pěti nových přátel a ostatnému básníku na tom místě týčil se zveselený chochol.

Druhý den Petrlák vstal o deváté; jeho světnice podobala se hornické kleci, jež z Martina dolu stoupá do bílého dne. Za hodinu probral se z mrákot opilosti a mohl obstojně říci: „Milá ženo, včera byl dobrý obchod.“

Ale ústa paní Petrlákové zůstala prázdná; vzhlédl k ní a strnul. Panina sličnost byla přetržena dvěma jizvami zlosti a na jejích bedrech ležel manželský kříž, který táhla, podobna opatu Božetěchovi.

„Byl jsem podveden!“ vykřikl František, „toto nemehlo není ta, s kterou jsem se ženíl.“

Paní propukla v pláč. Ale její matka, stará Kořínková, nalezši dceru v tratolišti slz, osušila ji a řekla: „Neřvi, pánové z naší společenské třídy musí se zpít jednou v témdni nebo jednou do roka; přijde na povahu, je-li suchá nebo mokrá. Ale ty neřvi, ó dítě, jsi vlhká jako ropucha a vyvrátíš si nos! V prvním roce manželství neplač, neboť tento prostředek je houfnice příliš hrubá. Když ti František sprostě nadává, buď nejpůvabnější a vytáhni malý kapesníček jen tehdy, když za tebou leze.“

Paní stavila proud svých slz a matka podivovala se Petrlákově statečnosti: „Von je energickejší,“ řekla na rozloučenou.

Zatím František byl již ve výčepu.

Praha motala se před skleněnými dveřmi, dvě malá dítka pronásledovala kominíka, auto hýkajíc smrdělo z neústrojných vnitřností a vlčák se tetelil nad svojí čistotou, zatím co paní, kazíc jeho mravy, táhla ho za obojek.

V tu dobu Benjamin Bolom ležel ve své ordinaci na pohovce a poslední jeho pacient lezl ze schodů s temnou nadávkou v ústech. Bolomův stůl byl pokryt dvěma desítikorunami, a přece bezpočet nemocných přišlo dnes usmáti se na Bena a promluvit s ním o počasí.

„Já,“ řekl velikolepý stařec, jenž se radoval, že patnáct lékařů nezdolalo jeho zlatou žílu, „já, pane doktore, zase krvácel!“

„Operovat!“ pravil Ben, ale starý pán byl klidný.

„Užívám čtrnáctery prášky, třikrát denně se koupám, profesor mi dal čípky, a přece krvácím!“

„Já myslím,“ pravila zlatá žíla, „že moje zdraví je pevné.“

Zatím Ben si zaváděl umělé dýchání a zachoval se při životě.

„Já ti dám nuž, já ti dám operovat!“ hučel mohutný stařec na chodbě hroze pěstí. Ale byl poslední a hodiny za ním odbily jednátou.

Ben vystavěl svůj stánek v ulici Generálské. Řeka bolesti vtékala a vytékala jeho dveřmi, zůstavujíc v plivátkách souchotinářské chrchle a v kbelíku špinavé obvazky. Mladý může, starý musí! Tento nápis stkvěl se na stěně jeho čekárny a nemocní četli jej jako cestovatelé jízdní řád.

Benův bratr byl rovněž lékařem; jeho dvaatřicet let rozkládalo se jako omšelá hra v karty před očima pražských nevěst. Smečka dívek dnem i nocí mířila mu k srdci, ale hodný Karel zůstával sám a v samotách kliniky nemocí vnitřních s vášní kreslil hranice útroh na lidské povrchy.

„Nech toho,“ řekl bratrovi kdysi Ben. Ale tehdy obří stín profesora, jenž seznal a učeně popsal případ s platinoiridiovým hřebem, jenž

vražen do čtvrté komory mozkové způsobil vylučování cukru močí a jistou smrt, titánský stín ležící po veškeré klinice s praskotem se zlomil nad Benem a vykázal ho ze dveří. Od té doby mimo věmě kliniky Benjamin Bolom sál vědu z všelijakých knížek, ordinoval a oženil se.

Karel stal se asistentem a snil, že i on nalezne kteréhosi dne nové jméno staroznamé nemoci, stane se docentem, a jestliže se dobře ožení a jestliže bude správně politicky orientován, snad usedne někdy na stolicí profesorskou, aby konal zkoušky s protézou mandlí a přívěsku červovitého na slepém střevě.

Ted' mezi oběma lékaři ležely ulice nabitě tisíckrát mocnějším bratrstvím, neboť bral se jimi zástup demonstrujících dělníků.

Když přešli, slétlo poledne a z úřadů a z obchodů a ze škol vyrazili lidé, jimž mezi dvojí robotou zbývá štěrbina svobody.

Bolomové, oba básníci a František Petrlák seděli nad svými mísamí a jedli, a tu farář Felix Hoch opět je shromáždil kolem včerejší pitky.

„Náš kněz asi spí,“ myslil si Petrlák, ale Bolomové věřili, že vrhne nebo obědvá. Jen básníci viděli faráře se usmívati; byl v dobré míře, a roztřepav červený a modrý kapesník, mával jím z hradčanských výšin.

„Náš kapoun,“ řekl ostatný básník Uhel, „sedí v suchu; jsem si jist, že ho nebolí hlava a že si zpívá, neboť dnes je pátek.“

„Zdá se mi něco jiného,“ řekl druhý. „Snídal v posteli, vstal a koupal se. Potom vymydlen četl ve Věstníku duchovenstva, napsal text postního kázání a přitom s jednoduchými pocity vypil lahvičku tokaje.“

Zatím básníci snědli slanečka a deset housek.

Vzpomínka na Dva litry tála, a když šeré, ospalé a těžké odpoledne převalilo se přes ni, nezbylo nic z její velikosti než patero míst v dobré hospodě. Vrátili se do ní a pili a poznávali se a konečně hořeli jako keř Mojžíšův plamenem přátelství.

Minulo šest dnů a shoda přerostla výšku nálevny.

„Vyjděme si,“ navrhl Hoch.

„Ve dne nemohu!“ odpovědělo patero úst.

„Vy, kněže, jste tak volný?“ řekl Ben.

„Věším v duchovním rouchu,“ odpověděl a přátelský stůl pozbyv rovnováhy, zakýval se.

Bylo ticho a každý z pijáků měřil je svojí nespokojeností. Vyzařovalo škvírami dveří jako paprsek zlodějské lampy.

„Dosti,“ řekl Ben, „vaše místnost, mistře, je příliš veliká; v hospodě nemá býti místa pro úvahy.“

Ale dříve než promluvil, venku Jiří Baar, sběratel a obchodník starožitnostmi, hledaje tichý výčep, chytil se na pomlčku Dvou litrů a byl vtažen dovnitř jako ryba, jež chňapla v nadidlo na udici.

„Sedmý!“ vykřikl básník Hart, „sedmý a sedmého dne! Tento hostinec je tvořen jako svět; vím, pane, kdo jste, nicméně představte se!“

„Je s podivem,“ pravil kněz, „že příchod jednoho každého z nás je provázen přírodními úkazy.“

Ben a jeho bratr vzali nového muže do středu a za dvě hodiny starožitník Jiří v obecném řevu dýmal nejmohutnějším basem. Každý večer Dva litry se naplnily hlučnou radostí a sedm přátel honilo se v ní jako rybičky. Tento stav trval až do patnáctého dne, kdy tři noví mužové, Vala, Holý a Bernard, byli vrženi přicházející zimou na výspu Františkova vzorného hostince.

Vešli zkřehlí a hejlové hníždili na jejich nosech. Ben vyšel jim vstříc a přichozí, který se podobal ptáku, poklonil se až po pás.

„Jsem Bernard, drogista, herec a spisovatel amatér.“ Řka to, měnil se před očima společnosti.

Byly tři vidy, v nichž se tento muž vyskytoval. Vid ptačí, vojenský a vid železný, zvaný „kleště“.

Student Vala skryl svoji tvář do ohromného skřipce, jsa zřejmě na rozpacích.

„Bernard,“ pravil, „má trojí tvář a trojí úvěr.“

„Nevadí,“ odpověděl Uhel, „ať pije všemi svými ústy.“

Pánové si sedli a Vala shodil skřípec jako jelen na podzim parohy a obnažil dvě svých očí. Dva litry seznamovaly se s jejich velikostí s údivem a bez poznámky.

Kněz, Ben, Karel, Vala, Holý, Uhel, Baar, Hart, Bernard a Petrlák ráz naráz stavěli svoje prázdné sklenice na stůl a kolem dokola cválal zvuk, napodobuje hru mlatců a slavné čtyřverší: Čtvermonohým dupotem ujetou tepe podkova půdu.

Druhého dne řekl František svojí ženě a otci Kořínkovi: „Bez pomocníka nemohu učiniti zadost svým povinnostem. Kdybych byl sám, moje nedostatečnost zmrhala by slávu Dvou litrů. Chci číšníka, dejte mi číšníka! Bez něho vzorný hostinec zvrtně se v zmetka a jméno zakladatelů v niveč.“

Starý Kořínek mnul si uši a nespěchal s odpovědí, avšak jednoho dne přišel ke Dvěma litrům, veda za ruku jinocha jménem Pavla.

Večer deset přátel vzalo sličného číšníka z Petrlákových rukou a shledali, že je opilý.

Byl přijat v spolek. Byl adoptován. Oslaven. Ale tu, když se sčetli, přátelé prohlásili počet za uzavřený, neboť Ben a kněz se báli nešťastné třináctky a nechtěli s ní sousediti.

* * *

Básník Uhel zůstával mimo Dva litry stejně ježatý, jako když seděl mezi desíti přáteli; podoben vzbouřenci, nesl hlavu pokrytou ostny jako sudlici. Ale kštice Hartova jenom od případu k případu se vzdula vlnami. Tehdy, když jeho básnická mysl se nejitřila tvůrčí činností a neposedly ji ani Dva litry, básníkův vlas ležel jako opičí srst. Uhel hledě na proměnlivý vrcholek lyrikův byl nespokojen s pohodou, jež se rozkládala mezi jeho ušima.

Řekl: „Jsi míšenec, neboť čisté plemeno básnické hvízdá a ječí a hřmí širými verši po všechny dny. Velikost světa je obsažena ve slovech. Mluv a piš!“

Hart slezl ze židle a zíval.

„Kdybych měl srovnati nás oba, shledal bych, že jsem podoben plachetní lodi a ty parníku. Moje plavba je vázána na dobrý vítr.“

Uhel neodpověděl a plnou parou sjížděl svůj článek. Jeho kalamář se podobal sopce. Psal o výstavě Tvrdých synů, již z vykopaných kostí jako stvořitel ze žebra Adamova dělali nové umění. Psal: Zástup Tvrdých synů skládá se ze šesti řádných členů a ze řady anonymů, rozptýlených po ostrovech Okeánie, obrazárnách, revuích a barech pařížských. Uhel hnal svůj bystrý soud mimo těchto šest Synů, jako když farář Felix Hoch na Karlově mostě mívá šest svatých. Dopsav svůj úkol, odešel s Hartem ke Dvěma litrům a hostinec polkl je jako ryba Jonáše.

V kouři a alkoholické rose na plošných výšinách stolu válela se oblaka řeči, válela se a stoupala vzhůru v pomalém letu a tání.

Starožitník Baar snil mezi ostatními, nezapomínaje píti. Pročpak v blankytných prostorách opilého nebe by si nehrál? Zde líbezná nemožnost lezla do šlachovitých řádů fyzikálních, hostinec mluvil a kněz chlastal. Nuže, Baar dupnuv nohou obdanou kamaší, ocitl se v oblasti opojeného radování a kroužil v něm. Brzy vězel v hodinách a brzy v klavíru, vyzváněl na strunách dokonalým hrotem střevíce. Za chvíli rozptýlil se a byl obsažen ve vakuu osvětlovacího tělesa a procházel se po obrubě Valova skřipce, utíraje mu sladké oči. Houštinami veselí dral se i Bernard, ač jeho hrdinský plášť bral úhonu a pouštěl chlup. Půllitr vzpínal k němu ucho. Bernard se napil, polkl a dávka bratrství vrhla ho na Baarova prsa. Byla prázdná. Bernard řekl: „Seber se a opět se ustanov ve starožitníka!“ Když věc byla hotová, Bernard mluvil dále: „Baare, tato hospoda je středem našeho světa. Nemyslím na Vecha ani na příhodu s gotikou, ale malíř František Petrlák, šenkuje a vyvábí zde, je ve středu. Levý Uhel a pravý Hart tvoří dvě křídla. Nuže, stůj na pravé straně vedle Petrláka a já po jeho levici; jest věcí amatéra a věcí obchodníka uměleckými předměty, aby pobývali mezi umělci. Vzhůru, spojme je, již je spojme!“

Patero mužů postavilo se v řad, zbujný jako ústavní sirotci na mši, s ústy otevřenými a posmrkávající, zatím co ostatních šest na ně zevlovalo. Prozřetelnost shlédla na statnou skupinu okem, jež se podobá objektivu. Tvůrce všehomíra viděl státi ve Dvou litrech forvard budoucího fotbalového klubu Ball, ale jen on sám znal budoucnost, jež je skryta lidem.

Oko, zavěšené v hloubi prostoru, zamrkalo libostí. Kněz povstal mezi dvěma sloupy, dva bratří, již se podobali dvěma býkům, byli před ním a mezi nimi a mezi Petrlákem, dvěma spojky a dvěma básníky, hemžili se Holý, Vala a číšník, postupující a vracející se zpět.

Ejhle, jedenáct fotbalových hráčů, již stojí v základním postavení nejdokonalejší hry a nikterak nevědí, čím jsou!

Potom, když ticho nadmulo tuto prorockou chvíli až k prasknutí, na výšinách zahřmělo: „Staň se!“ a letělo do Dvou litrů k nohám Petrlákovým. František si založil ruce a položil na to nohu.

Onoho večera a noci před svátkem blahoslaveného Matěje nebe zároveň s pohledem, jenž všechno proniká, chrlilo lijavec, aby řval ve žlabech, rachotil na oknech a skřípěl vývěsním štítem. Veliký svátek snášel se na Prahu jako lomozná hodina představení Dědrasboru. Kněz znepokojen tímto ďábelstvím nad hlavy všech zdvihl plnou sklenici a poslouchal.

Mezitím prorocká sestava se rušila a jasnozření se kalilo a sleplo. Pavel přinesl rybu z čeledi štedrovecerních.

„Darebníče,“ řekl Karel k faráři, „ty se postíš v neustavené dny!“

„Jednou postil jsem se po celý čas velikonoční, jenž trval sedm neděl,“ odvětil kněz.

Ben pravil: „Postní jídla!? Ty, otče, chceš žalostiti tímto způsobem?“

„Ne, tímto způsobem chci býti ctnostný, a věz, kdo svůj život v ctnosti tráví, ten si plete věnec slávy! Jednou vyšel z Opočna malý a prostý kapucín jménem Odera. Vedl oslici. Kapucín se modlil,

zvíře hýkalo, ale subskripční listina v kněžském zápisníku byla čistá a dva koše na milodary zely prázdnotou a skákaly na hřbetě osličím. ,Letos,‘ řekl si Odera, ,bylo krásné léto a byla převýtečná úroda. Jest mi obejítí všechny sedláky v kraji a stůj co stůj vyraziti z každého desátého hrudku másla, pecen nebo dvacetikorunu. Probůh, vím, že mi ti všiváci nadávají, ale nedám se.‘ Odera pracoval a byl živ o pivo a mase až do pátku, ale v ten den nechtěl přijímati ani jaternic, ani tlačanky a žádal si ryby.

,Co?‘ – odpověděl mu otrlý chalupník, hroze topůrkem – ,to chceš jikrnáče nebo mlíčňáka?‘

Kapucínek se zarděl při tomto výčtu pohlavnosti, ale chtěl mlíčňáka.

,Prase!‘ – zařval drobný zemědělec – ,co chceš provádět s mlíčím?!‘ A nečekaje již na knězovu odpověď, mazal ho topůrkem, až ubožáku navršil na temně věžovitou bouli, vysokou jako byla jeho kápě.“

„Vida,“ vece Petrlák, „co jest vám snášeti, ale vsázím se, že prostý kapucínek se pomstil a štípl rolníka do stehna.“

Tři, Holý, Vala a číšník, již byli předurčeni hráti v záloze a proslaviti se nejhutněji, teď netušíce blízké velikosti, zpívali, sedíce na svých stolech s nohama v povětří. Nohy, tyto nástroje velikého sportu, jež do šesti měsíců chopí se míčů a zahrnou mrzkého nepřítele smrtícími shooty, visely jako bláhová a mírná hovádka. Leč přece v předtuše příštího zbuzení svaly ve skupinách ohybačů tahaly za kostičky a mírný pohyb byl předobrazem příštích ran. Pocit svědění lezl jim od konečku prstů vzhůru, hromadě se v kloubech a vystřeluje k mozku. Byl to pocit podobný onomu, jež zakouší panenství před svým povalením.

*Ty zpíváš na Tajteniku,
jenž hoří na širém moři,
a držíš harmoniku –*

ta tklivá píseň místo míče létala z nohy na nohu. Stehno, jež prostřednictvím svalu krejčovského je účastno stehů mistrových, již nepokojně vězelo v občanských kalhotách a zasténalo.

„Tiše,“ řekl Holý, „copak se neovládám?“ A zpíval dále:

Tajtenik, Tajtenik,
Jendo, sedni na parník!

Tento inteligent ze všech jedenácti byl nejhodnější. Jeho rudé srdce podle přirozenosti bylo na levé straně, ale protože deset let vězel ve vlasteneckém deníku, přioděl se ještě barvou modrou a bílou. Na nose a za ušima vinuly se mu brýle a za nimi stála milost a láska. Jeho citové mohutnosti byly amorfní, ale nepřebratelné. Nemyslíl na sebe, mařil vlastní úspěchy přemírou dobráctví, koncipoval pro jiné, hrál pro jiné, předával svoje míče a nestřílel na gól. Byl halfbekem a zůstane jím i v F. C. Ballu. Lidé ho mají rádi, a kdo s ním mluví, popadá ho za kousek dobroty, až mu zůstane v hrsti podstatný kus Jana Holého.

Číšník byl pachole z rodu obratných, trochu záškodník a trochu tichošlápek. Přičiňoval se anonymně, ale kdykoliv stál v útoku před činem, pokrčil ramena i nohy.

A Vala těkal, nemohl jíti vpřed, aby se úprkem nevracel.

Taková byla záloha.

Druhý den farář Felix Hoch, vida oknem step nedělního odpoledne, rozhodl se seděti doma. Ale hrot neklidu vylezl z lenošky a píchl ho, až zasténal, a knězovy žlázy a knězova čtyřcítka zadupaly. Nuže, Felix nasadil si roztomile cylindr a vyšel. Bral se hradem a kněžské a nepřemožené tělo chvělo se hlasem stesku: Co jsem se natěšilo, až budu farářem! Zatím již zástupové obklopili Hocha a pod nohama všech zmizela rovina svátečního času. Klobouky zelené jako mládí kývaly na cylindr; dav brodil se jarem.

Před hřištěm Slavie farář Hoch se zastavil.

S. K. SLAVIA versus A. C. VIENNA

Toto návěští velikosti žraloka vznášelo se nad zástupy a pohnutý farář je očichával. Dívky vcházely do ohrady a mizíce, usmívaly se na faráře, ale Felix Hoch se odpoutal a kráčel dále. Před Spartou pokusení hnalo na něho novým útokem. „Vstup! Vstup!“ řvala šestnáctá hodina před branami hřiště. Dav ukolébal kněze v nicotu a nesl ho na dvou pannách a na zádech školníka z Budovcovy školy. Felix octl se na tribuně, a vklíněn mezi rozvášněné diváky, posedal se tímže citem. Tu vešla obě mužstva a rozestavovala se před svými brankami:

Golman
*
bekové
* *
záloha
* * *
útok
* * * * *

Golman je nejposlednější nadějí. Bekové připomínají dva býky, blížence z hospody U Dvou litrů. Běhavá záloha a útok důrazný ve středu, prudký a rychlý na křídlech, i spojky, trochu zbrklé, vizte je, vizte, zda to nejsou přátelé, již včera právě tak rozestavili se U Dvou litrů před nálevním stolem!

Jedenáct přátel na hřišti Sparty! Tato skutečnost zjevila se knězi a kněz se bál. Maje při svém řemesle co činiti se zázraky, nevěřil, že za bílého dne na hřišti bude mu zírat na nepřístojnou podívanou toho druhu. Ale nebylo již pochyb, on sám stál v brance a před ním Bolomové, záloha a útok. Poznával Petrláka, jenž si zakládá ruce a klade nohu na míč.

Když ručej údivu odplynula, farář pocítil na svém méně skutečném boku dámu nebezpečného stárí a poznal, že všechny věci mohou být neobvyklé, mimo umouněnou všednost námluv.

Toho dne byl na Spartě dobrý sport, ale když se ozvala soudcovská píšťalka, oznamujíc halftime, kněz odešel, aby oznámil vidění svým přátelům. Shromáždív je v rodinné jizbě Dvou litrů, řekl:

„Přátelé, volky nevolky, jsme fotbalovým klubem! Já, čtyřicetiletý farář, stál jsem v brance a vy jste byli přede mnou!“

Zatím co kněz mluvil, mužstvo se opětně sestavilo. „Je to tak dobře?“ zeptal se Bolom.

„Zcela,“ odpověděl Felix, „ty jsi kapitán.“

„Nuže, shledávám věc přirozenou. Jestliže se bojíš cynického kostelníka, jenž se ti bude posmívat pro tvoje vidění, chci tě léčit.“

„A zvítězili jsme včera?“ ptal se číšník.

„Ještě ne,“ odpověděl kněz.

A již deset ostatních zařvalo: „Hurá, my zvítězíme!“ A golman Hoch žehnal, nemoha jinak, svému klubu.

* * *

Bernardův krám byl v Ostruhové ulici. Již je tomu dávno, co vraní koně arcibiskupovi, pobíhající sami a sami, když arcibiskup seděl doma, spásali bujné rostlinstvo této ulice. Dnes pilná ministerstva přetékají proudem a zástupové řítí se divoce shora dolů a opět ztékají hradčanský vršek. Tajemnické oko z vnitra plane státním tajemstvím a v knedlikatém obličejí podobá se díře, jež vede k pokladu státnické moudrosti. Zdatní generálové, sedíce obkročmo na svých koníčcích, šinou a smýkají se v automobilech, ani tvrdost podušek, ani kolísání, ani rychlost vražedných kol jich neděsí. Vous napjat, zub obnažen a pravici zdviženu, aby vytála políček nepříteli – jedou neohroženi a silni.

Sprostota zpustla. Tentam Je rozcáplý Pepík, jenž chodil po rvačkách, teď bezvadný a bezúhonný Serafín nerousá svých kalhot

následováním starého Josefa. Jeho příjice je dědičná, protože mluví francouzsky, jeho důchod zajištěn a tak Serafín nemá, o co by bojoval.

Bernard za sklem jako milostné Jezule díval se na plápol opravené slávy svého pahrbku.

„Pane magistře!“ oslovil ho jeho příručí a Bernard mu odpovídal, obut ve vid železný.

Hrozné nic, které ve dvou obšírných jednáních po týdny, měsíce a leta dělo se v Bernardově krámě, přece zůstavovalo v zásuvce dosti peněz, aby večer co večer snaživý šéf zvedl hlavu a pil. Ale příručí scházel; před čtyřmi lety vstoupil na palubu drogerie a přijal mrav i učení magistrovo. „Hej, hoši, hej! táhněte ráhna výš!“ po způsobu námořníků, již zvedajíce plachtu, pěním této písne se povzbuzují k práci, sluha, příručí a autor zpívali verše.

Když vešlo do krámu děvče a žádalo si s uzarděním hořké vody, Bernard, jenž, chválabohu, nikdy neměl střevních obtíží a opovrhoval tímto zákaznictvem, nesáhl do zlověstné láhve. I bylo příručímu lézt na pyramidu schodů a veršům dal spustiti se jako lijavci. Ale ježto dívka z písemnictví neznala než K. Hašlera, jenž se jí jevil bohem písemných prací veršovaných, právě tak jako kterýsi venkovský zbujník a práč, jenž za mistra chirurgie pokládal ponocného, když mu jednou ranou rozbil čelist a dvě stoliček, tato dívka, slyšíc verše podstatně lepší, nebyla na pochybách, že příručí, básní-li, chce říci oplzlosti, ale nemaje dosti vzletu ani génia, porouchal kuplet a jasné dvojsmysly. Odešla uražena, aby večer čekala na tohoto hezkého hochu, až půjde domů.

Když drogerie dorazila k šesté a přistála, Bernard vzal hůl a vypravil se k důstojnému faráři. Stihl ho, jak cvičí ráz! dva! v dřep! vstaň! Knězova tvář dštila slanou vodu jako mračno a srdce uprostřed prsou rozhánělo se jako cep.

„Hochu,“ řekl mu Bernard, „jdu si pro útěchu.“ A spustil smutnou hlavu přes válec límce až k levé bradavce prsní.

„Nuže, mluv!“ odpověděl kněz, neustáváje ve cvičení; „nestyd’ se, jsem zpovědník.“

Bernard mlčky obnažil svoje lýtko a všechna bída této nevyběhané tlapky zaslivila pokojem jako poledne. Byla dlouhá, hubená a huňatá; podobala se obrvenému dřívku, housence a stvolu, jenž na svém konci nese důkladný květ krajiny tříselní.

Kněz vydechl chuchvalec hrůzy. „Probůh!“ vykřikl, „tato noha snad může zvolna posunovati klubko nití, ale jestliže klopýtne a až se jí dotkneš míče, zlomí se jako třtina.“

Bernard se zahalil a mužové přemýšleli.

„Kdybych měl po ruce seznam všech svatých, snad bych našel aspoň blahoslaveného, jenž pomáhá věřícím od hubenosti. Jsem si jist, že světec tohoto druhu byl stvořen a že těká nebem bez práce.“

„Hlouposti,“ odpověděl Bernard, „jsem pokrokový obchodník, umělec amatér a poslouchal jsem Velenovského. Snesl bych zaříkávání, ale nepropůjčím se k modlitbám a k poutím.“

„Dobře,“ vece kněz. „Zbývají nám ještě přírodní prostředky, jež nejsou v rozporu s náboženstvím.“

Potom přinesl láhev žitné kořalky a pomlaskáváje, jal se tříti zprahlé dolní končetiny Bernardovy.

Zatím Petrlák se svým číšníkem myl sklenice. Nádoby se kupily v shluku jako smečka cařihradských psů a každá z nich měla jméno.

Bukefalos Veliký byl kůň Alexandrův, bělostná kobyla, jménem Rosinanta, na svém hřbetě nosila Quijota. Zeppelinova vzducholoď slula Gretchen, druhu dobrého piva říkají prazdroj a sklenice, tento nástroj radosti, neměl by vedle názviska jména vlastního? U Dvou litrů se takto nekřivdilo. „Rek“, sklenice-duplák, byla nádobou kněžovou, Bolom pil z „Grizzly“, sklenice litru, „Dobrá míra“, „Zatmění“, „Briga“, „Fretka“, „Stájový pinč“, „Uštěpačná zdvořilost“ a „Hašteřilka“ – byla ostatní jména těchto živoucích věcí. Petrlák vzdával jim patřičnou úctu, avšak Pavel, pokud byly prázdné, je tupil.

„Hled'me,“ řekl František, omýváje si zamazané ruce, „siena pálená nepustí pivem ani vodou.“

„Barva?“ ptal se číšník. „Měl bys, Františku, již zanechati svých omylů. K čemu slouží všechny ty věci, barvy a štětce a kysna? Pan Kořínek to vše odsuzuje se mnou. Včera se rýpal ve tvój malířské krabici a stál před stojanem. Petrláku, Petrláku, pravil, hroze učitelským prstem, maloval jsi ‚Vejce na tvrdo‘ a ‚Vejce na měkko‘, ‚Dámu se stříkačkou‘ a ‚Psa s kompasem‘, ale do dne a do roka nevydělal jsi dvacetikoruny a trubky taky nepucuješ!“

Ale Františka toto ostré napomenutí nezhroutilo.

Řekl: „Byl jsem malířem dříve než hostinským, ale teď, milý příteli záložníku, ty i já jsme sportovci; lán slávy leží před námi, nový život – vita nuova!“ A jal se hopsati po nálevně.

„Na Karlově náměstí,“ vypravoval číšník a dal se v důrazný poskok, „žije divoce preclíkář Alfréd; jeho tyč na pečivo měří metr dvacet a navlečeny na ni zrají preclíky. Ten muž byl chromý, ale školní dítko a radové ve výslužbě, vidouce ho plaziti se holí, rozhodli se pocvičiti zanedbance ve skoku. Kdykoliv Alfréd vyskočil, dostal dvouhalěr a dnes, po dvaceti letech, jakkoliv zůstal chudákem, skáče do výše svojí holi a je vážen.“

„Já myslím,“ řekl František, „že dobrá vůle všechno zmůže. Alfréd je šťasten, neboť kdyby byl potkal místo laskavých učitelů rasa méně dobročinného, mohl skončiti v chudobinci.“

V tu dobu, kdy Hoch a Bernard, Petrlák a Pavel se cvičili, Benjamin Bolom jedl se ženou vepřovou kýtu. Snědl a vstal. Paní Bolomová obklopovala manžela jako harém. „Bene,“ pravila, rozvazujíc si zástěru, „chtěla bych s tebou jít do divadla.“ Prostotou, s níž provázela záludné zástoje, paní Bolomová někdy vítězila.

„Co?“ Ben bránil se hloupými otázkami, ale ústa paní Bolomové otevřela se jako zřídlo a sloup touhy, počestnosti a naděje vyšlehl ke stropu. Ben mlčel a tu proud řeči měnil barvu, až jako vdoví závoj nad prostřeným stolem vlálo heslo: „Žena je rovna muži!“

„Dobře,“ odpověděl Ben, „ale nepůjdu do divadla. Znáám to, čtyři tlustí tenoristé stojí ve čtyřech koutech panoramatické scény, zvedají obíbené čenichy a volaté hlasy, až zástup pašeráků zaplaví výstavnou krajinu řevem. Vím, že tito čtyři tenoristé jsou bdělí akcizáci, jimž jest neslyšeti ohlušující výstrahy prohnáných slídlů, a vím, že na konci každého jednání otlá princezna, vždy panenská, padává z cimbuří.“

„Bene!“ řekla mladá paní.

„Zpívám stejně hlasitě národní písně,“ odpověděl. „Já,“ pravil, „od neděle jsem fotbalovým hráčem ‚Celtic‘ a možná, že se stanu profesionálem. Potom sbohem, ubohá prťáčino s porodnickými kleštěmi a vy, páchnoucí zkoušky močové!“

Tu ozvala se mocná rána, již Ben zasadil do klavíru, paní byla blízka mdlobám, a v tu chvíli, nezván, vstoupil Karel Bolom.

Zastihnuv paní již mlčící a Bena mávati nohou, Karel shodil svůj asistentský zimníček, vykasal si rukávy a nesměle a přece dosti hlučně jal se ožírati bratra o podušku, cviče jej i sebe před těžkými zápasy, jež očekávaly jejich klub.

Toho dne Holý navštívil Valu a spolu vydali se k Jiřímu Baarovi. Uprostřed trosek století XVIII. seděl starožitník, čta slavné „Na ruby“. „Obrat' se,“ řekl Holý a vzal mu zapovězenou knihu.

„Zapovězenou? Nikoli pro starožitníky,“ vece Baar, „v této dobré knize je všechno padělané, to jest můj obor a tato kniha jest biblí našeho cechu.“

„Možná,“ řekl Vala, „ale slib svému klubu, že den co den pětkrát zvedneš do výše lokte tento sekretář a pětsetkrát oběhneš svoji soupravu z doby Ludvíka Šestnáctého.“

„Jak?“ pronesl užaslý Jiří.

„Takhle!“ Tu Holý a Vala vzali Jiřího na andělíčka a tryskem opisovali s ním vytčenou dráhu.

Jen dva básníci, Uhel a Hart, na úkor tělesné zdatnosti štváli ducha na výšinách moderní poezie. Uhel kouřil, Hart pil vodu a psali.

Když lyrik postavil hrníček, Uhel po něm sáhl a odložil dýmku – tu vzal Hart. Teď krátká chvíle vycenila se na oba přátele a padla první rána. Zápolili volně a s uhlazeností, jež přísluší lidem jejich stavu. Když farář, obešed všechny, navštívil básníky, pochválil je, řka: „Křídla, v tuto hodinu všechno mužstvo našeho klubu pilně cvičí, ale vy vedli jste si nejlépe.“

Avšak Uhel měl natržené ucho a jeho jemný nosík byl zkomolen.

* * *

Mokrý a urousaný duben dštil shůry básnické nadšení a tato prška, slétuvši na zem na nejnižších místech, tvořila loužičky páchnoucí po violkách a pohlaví. Redakce vlhly a Miroslava Sladká přetekla pramínkem, jenž se valil přes břehy jejího deníčku na luhy a háje netendenční poesie.

Libý a milostný hlas Hašlerův s novou silou duněl z trub gramofonů, svištěl nad hlavami dělníků a padal v důmyslné stroje kolovrátků, aby hnal tyto mlýny božské radosti.

Jaro se rozkročilo a z jeho pozastřené tváře line se vlahý ručej.

„Již dosti dlouho hranatá a krystalická zima štvála národy divokou závějí!“ řval politik, hotový ke vzpouře prvního jarního dne. Vedle něho Armáda spásy ronila dobrou hudbu a Zikmund Stránský mával plakátem opět lacinějším.

Touto jarní ulicí zbrcenou city jedenáct přátel hnalo míč na dopravního strážníka. Petrlák zdvihl levici, ukazuje na jižní stranu, a strážník je propustil s úsměvem, jenž se houpal na žerdích vojenského vousu.

Národní třídou na nábřeží a přes Palackého most hřměla statná jedenáctka, míč bystře se valil a žádná nehoda se nepostavila v cestu. Městské motorové vozy blýskají ulicemi rudou čarou, pokryty prachem rozdrčených dálek. Bim-bam zní řidičova rolnička a zvukové vlny jako záře komety se plouhají za nejrychlejším dopravním

prostředkem. Před výběřčí budkou první chroust toho jara lezl přes koleje elektrické dráhy právě tehdy, když vůz rychlé šestky se hnál ze smíchovské strany. Vozidlo letělo na něžného brouka a byl by zahynul dříve, než Národní politika oznámila v denních zprávách jeho zrození.

Avšak Bernard vztáhl hroznou a obří nohu proti divému vozu, a ledva znatelně se usmívaje, držel stroj na hrotě kopačky, dokud jarní chroustek nepřelezl.

„Bernarde,“ řekl dojatý kněz, „úsměv, který odul tvoje rty, způsobil, že se podobáš světcí Františkovi, ale tvůj hnát je jako kyj!“

„Kdysi,“ odpověděl Bernard, „býval jsem útlý. Ó té výtečné kořalky, jež vše napraví!“

Tvrdý kapitán Bolom si utřel orosené oko a smečka se brala dále. Světlo nebes jarní a rusé prostupovalo Smíchov. Váleli to přes výmoly plné jarních vod, mezi starobylými vetchými domky, jež stará ušlechtilost stavěla pěkně šejdrem, mezi ohradami popsanými obrazy milosti, mimo slavný pivovar a nejútlunější nádraží vzhůru ke Zlíchovu. Minuli skálu Barrandovu a nápis vyleštěný dubnovou nedělí a zůstavili za sebou Malou i Velkou Chuchli, aniž se Petrlákovi přihodilo něco zlého. Teď ležela před nimi rovina, již průvody kvítí, zpěvných ptáků, slunce a automobilů dodávaly půvabu. Tam, kde romantická krása zhoustla ve skalisko, stojí dům nejbohatšího muže v zemi. Sdělán na skále a obklopen širými sady, byt krále překupníků podobá se nádoru dosti úhlednému. Tré mostů pne se přes umělé jezírko založené u paty skály a hbitý pátemoster lítá nahoru a dolů.

Jedenáct přátel zastavilo se před touto budovou.

„Hrome,“ řekl Ben, „tato cukrářská architektura je sousto příliš sladké pro náš klub.“

Hart, Petrlák a Uhel odvrátili se s úsměvem, avšak kněz Felix Hoch, ruce nad hlavou, klusal k dobrému bydlu.

„Za mnou!“ velel, neobraceje se.

Když dorazil ke vratům a našel je zavřena, zmocnil se míče zpod nohy Františkovy, a rozehnal se seč byl, vmetl jej do výše a vpřed. Klub pomalu šel za Hochem. Uhel vzpurně, Vala se zvědavostí a Holý bodře. Zatím se míč vznášel nad zahradou a padal, až sletěl před René Mayera, právě když stál nad sazenicí brukve.

„Můj čin,“ řekl kněz, obrací se k zástupu, „zdá se vám podivný? Není! Souvislost dějů čas od času vázána je zázrakem, aby sled všednosti byl sveden v řečiště řádu a pravdy.“

„Kněže,“ napomenul ho kapitán, „mluv prostě!“

„Nezapomínejte, že je neděle,“ vece farář, odkašlal a mluvil dále. „Všechny věci samy o sobě jsou obludné jako ďábel, avšak jestliže jediný satánek je nejsvinštější zrudá, celé peklo je pouze potouchlé. Nuže, kdybychom zůstali před těmito vraty a nevešli k René Mayerovi, my všichni zůstali bychom bláznovskými zlomky. Petráku, Holý, Bolome, sešli jsme se podivně a zajdeme nepřírodným způsobem, jestliže někdo neopře náš podnik penězi a obchodním důmyslem.“

Tu veliký překupník, vleka míč a zlomenou sazenici, blížil se k jedenáctce. Krácel, jako kráčeji všichni překupníci. Podobni Čičikovu, pohrávají nožkami, kráčeji s hlavou zvrácenou (neboť oni nesou válečnou korunu) a s napěchovaným střevem. Pohekával, trouse hněv.

„Ať žije René Mayer!“ zařval Felix. Tu se pozastavil, vnímaje pozdravení dosti inteligentně.

„Hrome!“ řekl, „přeju si, abyste odešli. Tato zahrada je moje soukromá zahrada; ovšem že přispívám na obecní chudé.“

„Jste dobrák,“ pravil F. C. Ball, a nedopouštěje rušení sudby, vnikl do zahrady. Útok podkovitým šikem, záloha klínem, obrana v rovné linii a golman s rukama vzhůru jako voják, jenž se vzdává.

„Hrome!“ pronesl René, znamená, že neví, co to znamená.

„My, ó překupníku,“ řekl mu golman Hoch, „jsme vyvolené a nejspánilejší fotbalové mužstvo.“

„Vskutku,“ řekl Mayer, „již vás poznávám, vy jste S. K. Slavie!“

„Nikoliv,“ odpověděl Ball.

„Nuže, poznávám vás opět, jste A. C. Sparta!“ Nový zápor udeřil Renéa tam, odkud roku 1918 porodil první vlastenecký výkřik, neboť vzcházelo mu nové poznání, že toto mužstvo, probůh! je D. F. C.!

Tu farář Felix Hoch povystoupil na místo vyvýšené a rozptýlil děsnou ošklivost Mayerovu. „Dobrá,“ řekl, když překupník byl kliden, a přece nic nechápal, „dejme tomu, že jsme nejlepší mužstvo světa a že budeme zápasit před padesáti tisíci diváků. Lístky po 5 Kč, pane, znásobil jste to?“

„Po 5 Kč,“ odpověděl Mayer, „to je po čertech málo!“

„Vstupné bude vaší věcí,“ řekl Hoch.

Potom F. C. Ball předvedl krásné ukázky hry. Míč lítal 15 minut, aniž se dotknul země, a Mayer viděl klasickou hru hlavou a zadkem, hru kostí klíční, hru obratlovými trny, hru bulbem očním a opět ledvinami, měchýřem močovým, klouby, patičkou a všemi svaly příčně pruhovanými. Viděl strašné rány končiti vždy v rukách golmanových a dohlédal až k pokladnám na budoucím hřišti, jež se plnily až k prasknutí.

„Jaké jsou vaše výsledky?“ otázal se.

„Výsledky?“ vece kněz, „máme dluhy, pane.“

„Slyšíme,“ odpověděl, hotov snížit nabídku, neboť již se rozhodl koupiti tento klub. Potom jal se smlouvat s Hochem a ujednali věc zatím na zkoušku.

„Mám předkupní právo a vy jste vázáni,“ řekl, „po prvním zápase a po úsudku znalců podpíšeme smlouvu.“

Dne 25. dubna F. C. Ball hrál s mistrovským klubem Wellrybaa. Toho dne strašné telegramy pronikaly civilizovaný svět: Nedokončený zápas ve stavu 19:0 pro F. C. Ball. V 21. min. prvního poločasu Wellrybaa opouští hřiště. Jen 30.000 diváků – sbor soudců prohlašuje, že F. C. Ballu nelze odporovat!

Po zápase René Mayer odvezl svoje přeborníky k notáři a dalkovati smlouvu co nejpevnější a tak, aby Ball ošidil.

„Promiňte,“ řekl kněz golman, slušně se usmívaje, „že nesouhlasím. Jsme povinni svobodou svým nesmrtelným duším a úctou mateřským odborům, jež z nás udělaly brankáře, beky, křídla a tak dále. Nekladu důrazu na chudobu, neboť vězte, Mayere René, že chci zbohatnouti.“

„Dobrá,“ odpověděl překupník, „avšak mohu vás ujistiti, že probijete svůj výdělek v hampejzích a oslabíte se kořalkami.“

„Jak!“ vykřikl Bernard, „oslabiti se kořalkami? Tyto zbujelé nohy, tito tygři, jak je nazval odborný tisk anglických referentů, hrozí vás rozdupati, jestliže neodvoláte.“

„Ven!“ houkl Uhel, jenž zachovával sprostý tón od začátku až do konce.

Když jedenáctka seděla ve Dvou litrech, Karel Bolom, mysle na překažený záměr Mayerův, pravil:

„Felixi, dříve než se opiješ, řekni nám, odkud tak dokonale znáš svět?“

Ale farář neodpovídal, neboť tato otázka byla položena již pozdě.

Nyní sláva F. C. Ballu vstoupila na fotbalové nebe, záříc jako hvězda první velikosti. Jinoši, dívky i starci s hnutím probuzeného hráčství viděli ji, ona se třpytí. Bolomové poplvali svoji vědu, Bernard a Baar zneuctili své obchodní místnosti a básníci zlomili ohlodaná péra.

Newcastle Utd., West Bronwich Albion, Chetsca, Burmey, Middlesborough, Hamburg, Celtic, Petrohrad, všechny tyto kluby odnesly na svých zádech těžké porážky a nikdo doposud neviděl míče v síti za zády Felixe Hocha.

Těžiště světa leží ve věcech kulturních, a proto když F. C. Ball tak nesmyslně vítězil, evropská rovnováha se zvrtila.

Peněžní ústavy pojalý nedůvěru k anglické měně, hotovy vydělávati na fotbalu jako na válkách. Kč stoupala a ministr financí, dovídaje se o tom vždy včas, lezl výš a výš jako rosnička, jež věští dobrý den.

Konečně kombinované mužstvo světa postavilo se proti Ballu.

Dolů s tím nadmutým zázrakem! Hanba! Pryč s Bolomem! Pryč s F. C. Ballem! Ať zhyne páter Hoch!

Zástup oděný v řev tohoto obsahu v předvečer zápasu Svět–Ball procházel Prahou. Ale nejlepší mužstvo sedělo ve Dvou litrech ryč-ně zpívajíc a nevědělo, co se děje venku.

Druhý den Sandberg pokryl se diváky jako ponocný kožichem. Dvakrát stotisíc lidí ježilo se před Uhlem, jenž vyšel první na hřiště. Kinooperatéři, které poslal René Mayer, smýšleje zradu, spustili svoje stroje.

Tu začal match.

V 1. min. volný kop pro S. Z něho dobrý útok, avšak kryt obranou. Útok B. zaražen hromadným napadením levé spojky. V 6. min. roh pro B. V 10. min. Petrlák střelí, golman S. kryje, avšak míč příliš prudký strhl ho do sítě. Ve 12. min. útok S. zmařen zálohou. Ve 14. min. Uhel shootuje a míč prochází podruhé brankou. V 17. min. gól Hartův. V 19. min. roh pro B. Ve 23. min. Bernard vstřeluje svůj míč těsně pod tyč. Ve 24. min. volný kop pro S. Útok levého křídla S. proniká obranou a střelí. Hoch chytá těžkou ránu. Ve 26. min. opět branka Petrláková. Ve 28. min. Baarova. Minuty 30., 32., 34., 40., 41., 42., 43., 44. znamenají další úspěchy F. C. Ballu.

Sto tisíc diváků řičelo nevolí a druhých sto tisíc nadšením.

„Hanbáá! Mažte jée! Sláváá!“ hřmělo dlouhými samohláskami jako písanka žáka první třídy školy obecné.

Avšak zástupové zaplavili hřiště, došlo k řeži a druhý den psali sportovní referenti, že slavný team Ball byl sprovozen ze světa, rozsápán a potřen beze zbytku.

Ale nebylo tomu tak. Sportovní lůza strhala z jedenáctky emblémy klubu, ale jinak hráči vyvázli bez pohromy a vesele pili ve Dvou litrech. Kněz koupil si noviny a nasytiv se, jal se čísti.

„U sta hromů!“ zasténal, vida v jezeře referátů vlastní smrt. „Jsme ztraceni,“ řekl smějícím se přátelům. „Nikdo neuvěří, že já jsem mrtvý Felix Hoch a náš klub pochovaným Ballem.“

Zatím Praha strojila pohřeb na své útraty a svět tonul v lítosti nad skonem slavného klubu. V držení spolkového hřiště uvázala se státní Sportovní akademie a jedenáct přátel bylo odehnáno od ohrady.

„U nás,“ řekl Hoch, „pokud vím, platí právní stav,“ a dokládal jsoucnost klubu úředními listinami jako kdysi ďábel v Dobré. Avšak přesto F. C. Ball byl mrtev a na této pravdě nezměnila nic skutečnost, že hrál hry mnohem krásnější s S. K. Lhotka a S. K. Záběhlíci.

„Zde,“ křičel René Mayer, poklepávaje rákoskou na promítací plátno ve svém biografu, „zde vidíte poslední a nejkrásnější zápas F. C. Ballu, jež jsem založil. Zde nebožtíci: hbitý Uhel, statný Petrlák a velebný golman Hoch!“

„Sláva,“ řvaly posedlé řady diváků, zatím co vyhublý klub tetelil se v parketu Ž.

Dnes živý a přece mrtvý team chodí o holi, René Mayer ještě nezaplatil najatým rváčům, již zkazili zápas Ball–Svět, a vítězný snímek letí světem, vyděláváje těžké peníze. Neboť jest prý krásnější to, co již není, a biograf jest novou skutečností.

Vladislav Vančura
Dlouhý, Široký, Bystrozraký

Obálka Jakub Tesař
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 2. elektronické vydání
Verze 1.0 z 12. 11. 2021

ISBN 978-80-274-2019-3 (epub)
ISBN 978-80-274-2020-9 (pdf)
ISBN 978-80-274-2021-6 (prc)